

Det juridiske fakultet

Bør det være aldersangivelser i lovgivning knyttet til barns rett til å bli hørt?

En rettslig fremstilling og vurdering av bruken av aldersangivelser i lovgivning.

Vegar Nyborg Myrland.

Masteroppgave i rettsvitenskap, JUR-3902, Vår 2024.

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning.....	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Bakgrunn og aktualitet	2
1.3	Avgrensning og begrepsavklaringer.....	3
1.4	Metode og kilder	3
1.5	Fremstillingen videre.....	5
2	Barns grunnleggende rett til å bli hørt.....	6
2.1	Innledning.....	6
2.2	Forholdet mellom Grunnloven og barnekonvensjonens bestemmelser om retten til å bli hørt.....	7
2.3	Hvilke barn har en grunnleggende rett til å bli hørt?	8
2.4	I hvilke saker har barn en uttalerett?	9
2.5	Hva innebærer retten til å bli hørt?.....	12
2.6	Hvilken vekt har barnets meninger?.....	13
2.7	Har barn en ubetinget rett til å bli hørt?	14
3	Andre grunnleggende rettigheter og prinsipper av betydning for barns rett til å bli hørt	19
3.1	Innledning.....	19
3.2	Barnets beste	20
3.3	Retten til ikke-diskriminering	21
3.4	Retten liv og utvikling.....	22
3.5	Retten til familie- og privatliv	22
4	Konkretiseringer av barns rett til å bli hørt i lovgivning.....	23
4.1	Innledning.....	23
4.2	Historisk utvikling av barns rett til å bli hørt i lovgivning.....	24
4.2.1	Barnelovenes utvikling over tid	24
4.2.2	Utvikling som følge av barnekonvensjonens inkorporering	27

4.3	Gjeldende rett	30
4.3.1	Innledning.....	30
4.3.2	Lover uten aldersangivelse.....	30
4.3.3	Lover med aldersangivelse.....	35
5	Argumenter for og mot bruken av aldersangivelse i lovgivning.....	38
5.1	Innledning.....	38
5.2	Best mulig overensstemmelse med barns grunnleggende rett til å bli hørt.....	38
5.3	Styrker aldersangivelser barns rett til å bli hørt?.....	41
5.4	Hvor lav kan en eventuell aldersangivelse være?	45
5.5	Skaper aldersangivelser et unødvendig press på barnet?	49
6	Avsluttende vurderinger	50
	Referanseliste	54

1. Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Barn har i utgangspunktet de samme menneskerettighetene som voksne, men står i en særstilling.¹ Barn er mer sårbar, har et økt behov for omsorg, og er avhengig av et miljø som tilrettelegger for deres utvikling.² Som følge av at barn har andre behov enn voksne, er barn gitt særskilte rettigheter som bare gjelder for dem. Barns særskilte menneskerettigheter følger blant annet av Grunnloven § 104, barnekonvensjonen, ØSK artikkel 10 punkt 3 og artikkel 12 punkt 2 bokstav a, SP artikkel 6 punkt 5 og artikkel 24 og EMK artikkel 5 punkt 1 bokstav d.³

Denne avhandlingen fokuserer spesifikt på en av barns mest sentrale rettigheter – retten til å bli hørt. Rettigheten er sentral fordi den anerkjenner barn som selvstendige individer, og oppfyllelse av retten tar hensyn til barnets verdighet og integritet.⁴ På grunn av barns særstilling, er barn avhengig av at voksne faktisk anerkjenner og respekterer denne retten til å bli hørt. Dette leder inn mot spørsmålet om hvordan lovgivning rettet mot barn bør utformes, og mer konkret om hva denne avhandlingen handler om.

Denne avhandlingen skal analysere og redegjøre for bruken av aldersangivelser i lovgivning knyttet opp mot barns rett til å bli hørt. Avhandlingen tar sikte på å besvare problemstillingen ‘bør det være aldersangivelser i lovgivning knyttet til barns rett til å bli hørt’? Selv om temaet er barns rett til å bli hørt, vil barns rett til medvirkning innad i familien og den konkrete vektleggingen av barns meninger i liten grad bli behandlet. Det avhandlingen handler om, er rettslige reguleringer som prøver å ivareta barns rett til medvirkning som ledd i

¹ For en inngående gjennomgang av barns menneskerettigheter, se f.eks. Dok. nr. 16 (2011-2012) punkt 32., Ingun Fornes, Anna Nylund og Anneken K. Sperr (red.), *Barnekonvensjonen i norsk rett* (2023), og Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), *Barnekonvensjonen* (2020).

² Dok. nr. 16 (2011-2012) s. 186., Anna Nylund og Ingun Fornes, *Barnekonvensjonen i norsk rett* (2023) s. 23-25.

³ Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov, FNs konvensjon 20. november 1989 om barnets rettigheter (BK), FNs konvensjon 16. desember 1966 om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK), FNs konvensjon 16. desember 1966 om sivile og politiske rettigheter (SP) og Konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (EMK).

⁴ Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 98.

saksbehandlingen. Dette bunner ut i et spørsmål om hvordan lovgivning bør utformes for å best ivareta, sikre og fremme barns rett til å bli hørt.

1.2 Bakgrunn og aktualitet

Utviklingen de siste årene har gått i retning av at barn i større grad blir regnet som selvstendige individer, og i økende grad får rett til medvirkning og medbestemmelse i saker som gjelder dem selv.⁵ I forlengelsen av utviklingen, oppstår spørsmålet om hvordan lovgivning bør utformes for å best mulig ivareta barns rett til å bli hørt. Rettigheten kan konkretiseres på ulike måter, og i denne sammenheng er det et skille mellom lover med og uten aldersangivelser.

Lover med aldersangivelse innebærer at loven oppstiller en minstealder for barns uttalerett, slik at barn har en ubetinget rett til å bli hørt fra den angitte alderen. Disse lovene blir supplert med en skjønnsmessig vurdering for å høre de yngre barna, og den mest sentrale loven som i dag inneholder en aldersangivelse er barnelova § 31 andre ledd.⁶ Motstykket til aldersangivelser er at loven ikke oppstiller en minstealder for barns uttalerett. Ettersom loven ikke angir en minstealder for barns uttalerett, beror det isteden på en konkret vurdering om barnet har rett til å bli hørt. Den mest sentrale loven som i dag er helt uten aldersangivelser er barnevernsloven § 1-4.⁷

At spørsmål tilknyttet aldersangivelser er både aktuelt og omdiskutert, fremgår blant annet av diskusjonen i NOU 2020: 14 med forslag til ny lov om barn og foreldre.⁸ Barnelovutvalget delte seg her i to like store fraksjoner, hvor den ene fraksjonen ønsket å videreføre bruken av aldersangivelse i ny barnelov, mens den andre halvdel ønsket å fjerne bruken. Det at barnelovutvalget ikke kom til enighet, viser at det er delte meninger om hvilken løsning som best ivaretar barns rett til å bli hørt. Departementet har per dags dato ikke fremmet sin proposisjon med lovforslag, slik at det er uvisst hva som blir foreslått som løsning i en eventuell ny barnelov. Dette gjør tematikken i avhandlingen særlig aktuell, da drøftelsene forhåpentligvis kan være med å påvirke utformingen av fremtidig lovgivning.

⁵ Prop. 75 L (2016–2017) punkt 3.5.5.

⁶ Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova – bl).

⁷ Lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern (barnevernsloven – bvl).

⁸ Se NOU 2020: 14 Ny barnelov – Til barnets beste.

At det skjer en utvikling tilknyttet bruken av aldersangivelser, gjenspeiles i den nye barnevernsloven. Loven er ny, har vært i kraft siden januar 2023, og videreførte ikke regelen i den tidligere barnevernloven av 1992 § 6-3.⁹ For en nærmere gjennomgang av endringene og dagens regulering i barnevernsloven § 1-4, se punkt 4 nedenfor.

1.3 Avgrensning og begrepsavklaringer

Det er et skille mellom barns rett til medvirkning og barns rett til selvbestemmelse, og avhandlingen tar ikke for seg spørsmål tilknyttet sistnevnte. Dette er fordi avhandlingen handler om barns rett til å bli hørt, med særskilt fokus på rettslige reguleringer som skal ivareta barns medvirkningsrett.

I litteraturen brukes begrepene aldersgrense, aldersangivelse og aldershenvisning i omtalen av barns medvirkningsrett. Tendensen heller klart i retning av at «aldersgrense» er det begrepet som er mest brukt. Språklig sett peker «aldersgrense» mot at det eksisterer en absolutt grense for barns uttalerett. Dersom en lov ikke inneholder en skjønnsmessig adgang for å høre også yngre barn, vil begrepet «aldersgrense» være språklig riktig.

Når loven derimot fastslår en minstealder for barns uttalerett, og dette er supplert med en skjønnsmessig vurdering for å høre de yngre barna, er det språklig sett mer korrekt å anvende begrepet «aldersangivelse». I det følgende brukes begrepet «aldersangivelse» nettopp for å synliggjøre at loven også åpner for å høre yngre barn. Begrepet «aldersgrense» benyttes i de tilfeller hvor den omtalte loven ikke åpnet opp for å høre yngre barn.

I det følgende brukes begrepene rett til å bli hørt, uttalerett, deltakelse og medvirkning i omtalen om retten barn har til å bli hørt. Begrepene sikter til den samme rettigheten, og brukes dermed for å skape flyt og variasjon teksten.

1.4 Metode og kilder

Formålet med avhandlingen er dels å redegjøre for bruken av aldersangivelser i lovgivning, og dels å vurdere om lovgivning bør være med eller uten. Dette medfører at oppgaven rent metodisk er sammensatt av to ulike vurderingsformer. Det første (i) er en fremstilling av

⁹ Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven 1992) (opphevet). Se Prop. 133 L (2020-2021) s. 543.

gjeldende rett, de lege lata, som tar utgangspunkt i alminnelig rettsdogmatisk metode.¹⁰ Hovedtyngden av avhandlingen befinner seg her, hvor formålet er å fremstille og vurdere bruken av aldersangivelser i lovgivning. Det andre (ii) er en fremstilling av hvordan retten bør være, de lege ferenda, dette omtales gjerne som rettspolitiske vurderinger.¹¹ Selv om avhandlingen inneholder både rettsdogmatiske og rettspolitiske vurderinger, er det likevel vanskelig å trekke et skarpt skille mellom disse to.¹² En av årsakene for dette er at rettsdogmatiske vurderinger må ha en kritisk komponent, Mæhle beskriver dette som «egeninitiert løpende kritisk evaluering av det som oppfattes som gjeldende rett».¹³ Skillet mellom rettsdogmatikk og rettspolitikk kommer likevel tydeligst fram i punkt 6, hvor formålet er å vurdere og besvare problemstillingen presentert i punkt 1.1.

En sentral kilde for avhandlingen er barnekonvensjonen. Innholdet i internasjonale konvensjoner må fastlegges etter folkerettens regler og prinsipper om traktatolkning.¹⁴ Utgangspunktet for tolkningen er Wienkonvensjonen om traktatretten artikkel 31-33.¹⁵ Norge har ikke ratifisert konvensjonen, men det er alminnelig antatt at konvensjonen gir uttrykk for folkerettslig sedvanerett.¹⁶ Internasjonale konvensjoner skal tolkes «in good faith» i samsvar med ordlydens «ordinary meaning» i lys av konvensjonens kontekst og dens «object and purpose», jf. VCLT artikkel 31 punkt 1.

Videre er også uttalelser fra barnekomiteen en sentral kilde for tolkningen og anvendelsen av barnekonvensjonen. Uttalelsene er ikke folkerettslig bindende, men kan likevel være en verdifull kilde for tolkningen og anvendelsen av konvensjonen.¹⁷ Det har lenge vært diskutert

¹⁰ Synne Sæther Mæhle og Ragna Aarli, *Fra lov til rett* (2017), 2. utg, s. 209-212., og Jens Edvin A. Skoghøy, *Rett og rettsanvendelse* (2018) s. 20-26.

¹¹ Synne Sæther Mæhle og Ragna Aarli, *Fra lov til rett* (2017), 2. utg, s. 211.

¹² Christoffer C. Eriksen, *Om rettspolitikk*, Kritisk juss, 2012, Vol. 38, utg. 3-4, side 139-157 på s. 140-141.

¹³ Synne Sæther Mæhle, *Gjelder det andre regler for rettslig argumentasjon i rettsdogmatikken enn for domstolene?* Jussens Venner, 2004, Vol. 39, Utg. 5-6, side 329-342 på s. 334.

¹⁴ For en grundig gjennomgang av traktatolkning, se Ot.prp. nr. 3 (1998-1999) s. 66-71, HR-2023-491-P avsnitt 100 flg., og Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett* (2023), 6. utg, s. 96-104.

¹⁵ Wienkonvensjonen av 23. mai 1969 om traktatretten (VCLT).

¹⁶ HR-2023-491-P avsnitt 100.

¹⁷ Rt-2009-1261 avsnitt 41 og 44., og Lucy Smith, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 25-28.

hvilken rettskildevekt uttalelser fra komiteen har.¹⁸ Når det gjelder generelle kommentarer, har Høyesterett lagt stor vekt på uttalelsene, jf. HR-2020-661-S avsnitt 80. Tyngden av uttalelsene er avhengig av om komiteen gir uttrykk for det folkerettslige forpliktete innholdet i konvensjonen, eller om komiteen gir generelle anbefalinger om optimal praksis.¹⁹ Generelle anbefalinger om optimal praksis er fremdeles en relevant kilde, men blir i utgangspunktet ikke ilagt like stor vekt.²⁰

Barnekonvensjonen er inkorporert som norsk lov med forrang etter menneskerettsloven § 2 punkt 4 og § 3.²¹ Det at barnekonvensjonen er inkorporert med forrang, medfører at konvensjonen «ved motstrid» skal gå foran bestemmelser i annen lovgivning, jf. mrl. § 3. Inkorporasjon med forrang sender et klart signal om viktigheten av konvensjonen, og dens betydning i norsk rett.²²

Når det gjelder rettskildebildet for avhandlingen, er det bred dekning i litteraturen om barns grunnleggende rett til å bli hørt. Det finnes derimot lite litteratur om fordeler og ulemper tilknyttet bruken av aldersangivelse i lovgivning. Det er forfattere som har uttrykt meninger om hvordan spørsmålet bør løses, men spørsmålet har ikke vært gjenstand for en systematisk analyse. Dette medfører at uttalelser fra hovedsakelig lovgiver og litteraturen må granskes og systematiseres, for deretter å kunne avveies mot hverandre.

1.5 Fremstillingen videre

I det følgende skal jeg først i punkt 2 redegjøre for barns grunnleggende rett til å bli hørt. Det er sentralt for vurderingen av bruken av aldersangivelse i lovgivning å først kartlegge hva som er innholdet i denne grunnleggende rettigheten. I punkt 3 skal andre sentrale rettigheter og prinsipper av betydning for barns rett til å bli hørt fremstilles. Formålet er å vise at barns rett

¹⁸ For en grundig gjennomgang av rettskildevekten til barnekomiteens uttalelser, se Mona Martnes, *Barnets beste* (2021) s. 28-42.

¹⁹ Se blant annet Rt-2009-1261 avsnitt 35-44, Rt-2012-1985 avsnitt 136 og Rt-2015-1388 avsnitt 151-152 og 272.

²⁰ Se Rt-2009-1261 avsnitt 44 og Jens Edvin A. Skoghøy, *Hvilken betydning har uttalelser av FNs menneskerettskomité og FNs barnekomité som rettskilder?* s. 7, Foredrag på Nordisk høyesterettsdommerseminar i Oslo 14.–15. mars 2016.

²¹ Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven – mrl).

²² Lucy Smith, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 29.

til å bli hørt må ses i sammenheng med disse øvrige rettighetene. I punkt 4 skal det fremstilles hvordan barns rett til å bli hørt har utviklet seg over tid, og hvordan det er regulert i dagens lovgivning. I punkt 5 skal det drøftes argumenter for og mot bruken av aldersangivelse i lovgivning, hvor formålet er å belyse at det finnes vektige argumenter på begge sidene. I punkt 6 skal jeg gi noen avsluttende vurderinger. Formålet er å besvare avhandlingens problemstilling og å foreslå konkrete løsninger.

2 Barns grunnleggende rett til å bli hørt

2.1 Innledning

Formålet med punktet er å analysere den grunnleggende retten barn har til å bli hørt. Alle barn, uavhengig av f.eks. alder, kjønn, religion, legning eller sosial status, har en iboende rett til å bli hørt. Retten til medvirkning gir uttrykk for barnets menneskeverd og autonomi, og er en sentral faktor i opplærings- og utviklingsprosessen til barn.²³ Retten gjelder uavhengig av livsområde, og oppfyllelse medfører anerkjennelsen av, og respekten for barn som selvstendige individ.²⁴

Rettigheten er av overordnet betydning, og er forankret i Grunnloven § 104 første ledd og BK artikkel 12. Bestemmelsene fastslår at (i) barn har en rett til å gi uttrykk for sine meninger, (ii) noen må lytte på hva barnet har å si, (iii) meningene til barnet må bli vektlagt i samsvar med alder og utvikling.

At barns rett til å bli hørt har en overordnet forankring fremhever at barn er i en særstilling sammenlignet med voksne. Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite skriver at barn ikke bare er «sårbare og har særlige behov for vern for å kunne leve frie, trygge og verdige liv», men at barn også er i en «spesiell avhengighetsstilling». Denne avhengigheten er i en «særlig formativ fase» av et barns liv, hvor barnet skal utvikle seg, blant annet via de «friheter og rettigheter som tilkommer alle».²⁵

²³ Dok. nr. 16 (2011-2012) punkt. 32.5.3.

²⁴ Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 98-99.

²⁵ Innst. 186 S (2013-2014) s. 29.

2.2 Forholdet mellom Grunnloven og barnekonvensjonens bestemmelser om retten til å bli hørt

For å redegjøre for innholdet i barns rett til å bli hørt, må det først knyttes noen ord til de overordnede kildene rettigheten er forankret i. Forståelsen for sammenhengen mellom disse vil klargjøre både innholdet i og anvendelsen av retten til å bli hørt.

Barnekonvensjonen er det mest grunnleggende internasjonale instrumentet som regulerer barns rettigheter, og ble vedtatt 25 år før dagens Grunnloven § 104.²⁶ Når barns rett til å bli hørt ble grunnlovsfestet i 2014, var et av formålene å styrke de menneskerettigheter som barn allerede hadde.²⁷ Grunnlovsfestingen medførte ingen endring av gjeldende rett, men bidro til at rettstilstanden ble sikret også for fremtidige generasjoner.²⁸

Grunnloven § 104 er utformet på bakgrunn av internasjonale erklæringer og konvensjoner som Norge er forpliktet av, og må følgelig tolkes i lys av disse.²⁹ Det må begrunnes dersom det gjøres avvik fra internasjonal praksis på området.³⁰ Barnekonvensjonen supplerer og må anvendes ved siden av Grunnloven.³¹

Høyesterett har gjentatte ganger lagt til grunn at menneskerettighetsbestemmelsene i Grunnloven må tolkes i samsvar med tilsvarende konvensjonsbestemmelser.³² Det fremheves samtidig i Maria-dommen avsnitt 64 at Høyesterett har et selvstendig ansvar for grunnlovstolkningen. Det er Høyesterett, ikke de internasjonale håndhevingsorganene, «som har ansvaret for å tolke, avklare og utvikle Grunnlovens menneskerettsbestemmelser», jf. avsnitt 57.

Selv om det ikke fremgår i Maria-dommen, må et avvik fra etablert internasjonal praksis begrunnes. Høyesterett kan ikke tolke en menneskerettighetsbestemmelse i strid med

²⁶ Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s. 42.

²⁷ Grunnlovsvedtak 13. mai 2014 og Dok. nr. 16 (2011-2012) punkt 1.1.

²⁸ Innst. 186 S (2013-2014) s. 20.

²⁹ Dok. nr. 16 (2011-2012) punkt 1.1 og punkt 15.4.

³⁰ Dok. nr. 16 (2011-2012) punkt 15.4.

³¹ Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s 45.

³² Se blant annet Rt-2015-93 (Maria) avsnitt 57, Rt-2015-155 avsnitt 40, HR-2016-2554-P (Holship) avsnitt 81 og HR-2022-981-A avsnitt 17-19.

internasjonal etablert praksis, uten å begrunne hvorfor. I lys av dette vil barns grunnleggende rett til å bli hørt i det videre bli fremstilt samlet ut fra barnekonvensjonen og Grunnloven.

2.3 Hvilke barn har en grunnleggende rett til å bli hørt?

I det følgende skal det ses på hvilken betydning alder og utvikling har for barns grunnleggende rett til å bli hørt. En avklaring av hvilke krav som kan stilles det aktuelle barnet er av både rettslig og praktisk betydning. Med rettslig betydning siktes det til hvilke krav som kan fastsettes i lov, mens praktisk betydning referer til gjennomføringen og oppfyllelsen av de rettslige kravene.

Grunnloven § 104 første ledd og BK artikkel 12 operer ikke med alderskrav for retten til å bli hørt. I Grunnloven fremgår det at barn har «rett til å bli hørt». Ut fra ordlyden i bestemmelsen stilles det ikke nærmere krav til alderen til det aktuelle barnet. Alle barn, i kraft av at de er barn, har uavhengig av alder rett til å bli hørt.

Ordlyden som aktualiserer barns rett til å bli hørt er om barnet er «capable of forming his or her own views», jf. BK artikkel 12 punkt 1. Et krav om at barnet må være i stand til å danne egne synspunkter, gir en klar indikasjon på at det sentrale er utviklingsnivået til barnet, ikke alderen. Selv helt små barn er i stand til å uttrykke forståelse, valg og preferanser overfor en rekke ting.³³ Forskning viser at barn normalt blir selvbevisst rundt to- til treårsalderen, og kan da gi uttrykk for følelser som empati, skyld, sjalusi, skam og stolthet.³⁴

Barnekomiteen anfører at selv de aller yngste barna er i stand til å danne egne synspunkter, selv om barnet ikke nødvendigvis kan uttrykke disse verbalt.³⁵ Komiteen konkretiserer ikke en bestemt alder hvor barn normalt sett har denne evnen, og det virker som at barnets eventuelle unge alder ikke er relevant. Det sentrale for komiteen er vurderingen av om barnet har meninger om saken. Dette er nok årsaken til at komiteen understreker at BK artikkel 12

³³ F.eks. meninger om hva barnet ønsker å ha på brødiskiven, eller valg av klær, se Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 108-109.

³⁴ Se Brownell, Celia A., Stephanie Zerwas og Geetha B. Ramani, "So Big": *The development of body self-awareness in toddlers*. *Child development*, 2007 September/October, Vol.78, Issue 5, p.1426-1440, [doi:10.1111/j.1467-8624.2007.01075.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01075.x), og LaVarco, Adriana mfl., *Self-Conscious Emotions and the Right Fronto-Temporal and Right Temporal Parietal Junction*, *Brain sciences*, 2022, Vol.12, Issue 2, Article 138, [doi:10.3390/brainsci12020138](https://doi.org/10.3390/brainsci12020138).

³⁵ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 21 kulepunkt 1.

ikke innebærer en aldersgrense for barns rett til å bli hørt.³⁶ Alle barn, uavhengig av alder, har en rett til å bli hørt etter bestemmelsen, forutsett at vilkårene er oppfylt. Komiteen fraråder bruken av aldersgrenser som i lov eller praksis begrenser barns rett til å bli hørt.³⁷ Mer om dette, se punkt 5.2 nedenfor.

Hvilke krav som stilles ved vurderingen av om barnet er «capable of forming his or her own views», avhenger av hvilken type spørsmål barnet står overfor.³⁸ Barnekomiteen skriver at vilkåret er oppfylt dersom barnet har nok forståelse til å kunne danne seg en egen mening om saken, kunnskapen må ikke være inngående eller uttømmende.³⁹ Sandberg og barnelovutvalget legger på liknende vis til grunn at barnet ikke trenger å ha synspunkter om det konkrete spørsmålet som skal avgjøres, det er tilstrekkelig at meningene kan ha betydning for avgjørelsen av spørsmålet.⁴⁰

I en tvist om fast bosted har kanskje barnet meninger om at hen ønsker å bo nærme vennene sine, eller ikke måtte bytte fotballag. I en tvist om samvær, trenger ikke barnet å ha meninger om graden av samvær, men kan gi uttrykk for å være like glad i begge foreldrene sine. Dette er legitime meninger som barnet har rett til å gi uttrykk for. Med en for høy terskel for når barn har uttalerett er det fare for å gå glipp av barnet sitt perspektiv på saken, derfor er terskelen lav etter både Grunnloven og barnekonvensjonen. Barn skal ikke bare høres som ledd i opplysning av saken, barn skal også høres fordi de har en selvstendig rett til det.⁴¹

2.4 I hvilke saker har barn en uttalerett?

En forutsetning for barns rett til å bli hørt er at barnet står overfor et forhold som aktualiserer rettigheten. Innholdet i rettigheten er på dette punkt etter Grunnloven og Barnekonvensjonen tilnærmet like, bortsett fra en mindre forskjell. Etter Grunnloven § 104 har barn en rett til å bli hørt i saker som «gjelder dem selv». Ordlyden ble spesifikt brukt for å understreke at

³⁶ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 21.

³⁷ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 21.

³⁸ Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 108.

³⁹ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 21 kulepunkt 2.

⁴⁰ NOU 2020: 14 punkt 8.5.2.3., og Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 108.

⁴¹ NOU 2020: 14 punkt 8.5.2.3., og Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s 101-102.

rettigheten er individuell.⁴² Barnekonvensjonen gir derimot barn både en individuell og kollektiv rett til å bli hørt.⁴³

Overordnet har barn rett til å bli hørt «in matters affecting the child», jf. BK artikkel 12 punkt 1. Ut fra ordlyden «all matters affecting» er det klart at det må legges til grunn en vid forståelse av hvilke spørsmål barn har uttalerett om, noe som også er fremhevet av barnekomiteen.⁴⁴ Kravet «affecting» er ikke strengt; det gjelder alle typer saker, og det er tilstrekkelig at saken har en eller annen virkning på barnet.⁴⁵ Komiteen uttrykker videre bekymring over at barn ofte blir nektet retten til å uttale seg, selv om saken åpenbart angår barnet, og barnet er i stand til å uttrykke sin mening.⁴⁶

En slik vid forståelse følger også av Grunnlovens ordlyd «gjelder dem selv». Barn har i lys av dette en rett til å bli hørt i enhver sak som har innvirkning i deres liv. Retten gjelder uavhengig av om saken direkte gjelder dem, eller om barnet er mer indirekte berørt. At rettigheten gjelder i alle typer saker, medfører at den ikke er begrenset til å bare gjelde innad i familien.

I BK artikkel 12 punkt 2 er det særskilt fremhevet at barn skal ha mulighet til å bli hørt i «any judicial and administrative proceedings». Retten til å bli hørt etter BK artikkel 12 punkt 2 må tolkes i lys av punkt 1, jf. ordlyden «For this purpose».⁴⁷ Under rettslige saker kan det nevnes skilsmisse, foreldreansvar, adopsjon, barn i konflikt med loven, asyl, barn utsatt for fysisk/psykisk vold, osv.⁴⁸ Dersom saken ikke faller inn under kravet «judicial», vil den nok i de fleste tilfeller ramme «administrative proceedings». Eksempler på administrativ saksbehandling er barns utdanning, helse, miljø, levestandard og beskyttelse.⁴⁹

⁴² Innst. 186 S (2013-2014) s. 29.

⁴³ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 9, 10, 12 og 27.

⁴⁴ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 26.

⁴⁵ Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 110.

⁴⁶ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 27.

⁴⁷ Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 107.

⁴⁸ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 32.

⁴⁹ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 32.

Selv om Grunnloven ikke spesifiserer dette, er det klart at også Grunnloven vil omfatte tvister av den typen som er fremhevet i BK artikkel 12 punkt 2. Dette kommer som konsekvens av at saken «gjelder dem selv».

Retten til å bli hørt gjelder uavhengig av hvem som har initiert den aktuelle saken.⁵⁰ Det spiller ingen rolle om det er barnet selv som har opprettet sak, eller om barnet er påvirket av en sak opprettet av andre. Eksempel på førstnevnte er der hvor barnet mener det har blitt urettferdig behandlet av en lærer, og det opprettes en klagesak. Saker initiert av andre er typisk foreldretvister som havner for rettssystemet. Barnet blir og er påvirket av begge typer saker, og har en rett til å uttale seg om barnet ønsker.

Plikten til å sikre barn retten til å bli hørt ligger hos statens myndigheter, jf. Grunnloven § 92, men også foreldre og andre privatpersoner har en plikt til å lytte.⁵¹ Barnekonvensjonen artikkel 12 pålegger staten en streng forpliktelse, jf. ordlyden «shall assure». Staten er forpliktet til å gjennomføre egnede tiltak for å realisere retten for alle barn.⁵²

Hvordan plikten blir ivaretatt innad i hjemmet eller overfor andre privatpersoner, er vanskelig å vite, og vanskelig å sikre. Overfor offentlige myndigheter kan plikten lettere håndheves, ved at det ikke kan treffes vedtak eller beslutning i saker som gjelder barn, uten at barnet er blitt hørt.⁵³ Mangelfull overholdelse kan utgjøre en saksbehandlingsfeil som igjen kan ha betydning for vedtakets gyldighet.⁵⁴ Implementeringen av retten til å bli hørt, er ikke avhengig av økonomiske ressurser.⁵⁵ Dersom en foreldretvist verserer for domstolene, kan ikke barnet unnlates å høres med prosessøkonomisk begrunnelse.

⁵⁰ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 33.

⁵¹ Dok. nr. 16 (2011-2012) punkt 32.5.3.

⁵² General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 19.

⁵³ Dok. nr. 16 (2011-2012) punkt 32.5.3.

⁵⁴ Se for eksempel Rt-2006-929 avsnitt 13.

⁵⁵ UNICEF, *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child* s. 160, (red. Hodgkin, Rachel og Peter Newell), 3. utg, UNICEF 2007. (Boken er åpent tilgjengelig på nett, hentet 28. april 2024: [https://www.unicef.org/lac/media/22071/file/Implementation Handbook for the CRC.pdf](https://www.unicef.org/lac/media/22071/file/Implementation%20Handbook%20for%20the%20CRC.pdf)).

2.5 Hva innebærer retten til å bli hørt?

Dersom et barn ønsker å benytte seg av sin rett til å bli hørt, må barnet ha mulighet til å uttale seg i samsvar med evner og ønsker. Barn har en rett til å «freely» – fritt – gi uttrykk for sine standpunkter i saken, jf. BK artikkel 12 punkt 1. Barnekomiteen innfortolker særlig to grunnvilkår inn i ordlyden «freely».⁵⁶

For det første betyr det at barnet fritt bestemmer om hen skal utøve sin rett til å bli hørt, og utøvelsen skal skje uten press. Dersom barnet har blitt manipulert eller utsatt for utilbørlig påvirkning eller press, er vilkåret ikke oppfylt. Barnet har en rett til å uttale seg, men ikke en plikt. Dette kan også utledes av ordlyden «right» i punkt 1 og «opportunity» i punkt 2 av BK artikkel 12.⁵⁷ Det samme gjelder etter Grunnloven § 104, som bruker ordlyden «rett til å bli hørt».

Det kan være flere legitime årsaker til hvorfor et barn ikke ønsker å uttale seg. I en foreldretvist kan barnet føle på en lojalitetskonflikt, og ønsker ikke ta et valg mellom foreldrene. I en slik situasjon bør barnet informeres om at hen likevel kan uttale seg om andre mindre ting rundt saken. Dersom barnet fremdeles motsetter seg dette, skal meningen respekteres.⁵⁸

I de tilfeller barnet ønsker å bruke sin uttalerett, er det en forutsetning at høringen gjøres barnevennlig. Barn kan ikke bli effektivt hørt dersom miljøet høringen gjennomføres i er truende og lite tilpasset barnet sin alder.⁵⁹

For det andre innebærer ordlyden «freely» at det skal være barnets egne meninger og perspektiver, ikke andre sine. Dette må forstås i sammenheng med inngangsvilkåret om at barnet må være i stand til å danne seg sine egne synspunkter. Det er barnet sine egne meninger som fritt skal bli uttrykt i kraft av retten til å bli hørt.

Hvilken måte barnet ønsker å uttrykke sine meninger på, er opp til barnet selv å bestemme. Dersom et barn ikke ønsker å prate – eller ikke har evnen til det, kan barnet gi uttrykk for

⁵⁶ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 22.

⁵⁷ Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 108.

⁵⁸ Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 108.

⁵⁹ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 34.

meningene sine gjennom alternative måter. Full implementering av retten forutsetter anerkjennelse og respekt for ikke-verbale former for kommunikasjon, eksempelvis lek, kroppsspråk, ansiktsuttrykk, tegning og maling.⁶⁰

Selv om Grunnloven § 104 og BK artikkel 12 er taus i sin ordlyd, er retten til informasjon en sentral del av retten til å bli hørt.⁶¹ Retten til å bli hørt ville vært intetsigende uten at barnet blir informert om sin rett, hva saken handler om, og at informasjon er tilpasset barnets kunnskapsnivå.⁶² Barnekomiteen har gjentatte ganger understreket viktigheten av informasjonsretten.⁶³

Dersom et barn ønsker å bruke sin rett til å bli hørt, oppstår spørsmålet om hvordan dette skal gjennomføres. Barnet kan uttrykke seg «directly», gjennom en «representative» eller en «appropriate body», jf. BK artikkel 12 punkt 2. Barnekomiteen legger til grunn at valget er hos barnet selv, mens Sandberg på sin side anfører at det er naturlig at staten skal bestemme.⁶⁴ Barnekomiteen anbefaler at barn skal bli hørt direkte i enhver sak, men det er ingenting i veien for å bruke en representant.⁶⁵

2.6 Hvilken vekt har barnets meninger?

Når et barn er blitt hørt, må meningene tillegges vekt i samsvar med alder og utvikling, jf. Grunnloven § 104 første ledd og BK artikkel 12 punkt 1. Innflytelse i overenstemmelse med alder og utvikling signaliserer at retten er mer enn en formalitet, meningene skal bli tatt på alvor. Det er ikke tilstrekkelig å bare lytte til barnet, meningene må også bli tatt i betraktning når barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter om saken.⁶⁶

At meningene skal vektlegges i samsvar med alder og utvikling, betyr at det må gjøres en konkret vurdering. Det er ikke tilstrekkelig å bare legge vekt på at barnet er ungt, dersom

⁶⁰ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 21 kulepunkt 1.

⁶¹ NOU 2020: 14 punkt 5.2.2.2 og punkt 8.5.2.3.

⁶² Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 123.

⁶³ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 16, 25, 48 og 82.

⁶⁴ Se General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 35., og Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 116.

⁶⁵ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 35.

⁶⁶ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 28.

barnet har et utviklingsnivå som er høyere enn normen.⁶⁷ Med utviklingsnivå menes barnets evne til å kunne uttrykke sine meninger på en rimelig og selvstendig måte.⁶⁸

Menneskerettighetsutvalget mener at graden av innflytelse over beslutninger er avhengig av alder, utvikling og sakstype.⁶⁹ Utvalget eksemplifiserer at ungdom som nærmer seg 18 år, normalt skal ha større innflytelse over beslutninger enn 7-åringer. Det at menneskerettighetsutvalget brukte 7-åringer som eksempel, har nok sammenheng med at barn har en ubetinget rett til å bli hørt fra fylte 7 år i en rekke lover.⁷⁰

2.7 Har barn en ubetinget rett til å bli hørt?

Et aktuelt spørsmål knyttet til barns grunnleggende rett til å bli hørt, er om retten gjelder ubetinget? Fremstillingen ovenfor gir uttrykk for at retten til å bli hørt er unntaksfri. I de tilfeller hvor barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter i saken, skal barnet fritt ha mulighet til å gi uttrykk for sitt syn. Hverken Grunnloven § 104 første ledd eller BK artikkel 12 inneholder noe forbehold, eller mulighet til å gjøre unntak fra denne retten. Samtidig kan det diskuteres om prinsippet om barnets beste, likevel kan medføre at retten til å bli hørt ikke er helt unntaksfri. Det må derfor drøftes om barns rett til medvirkning gjelder ubetinget, eller om den kan settes til side i lys av en vurdering av barnets beste.

De siste tiårene har det pågått en diskusjon om forholdet mellom barnets beste og retten til å bli hørt, og om barns uttalerett er absolutt.⁷¹ Det har sammenheng med at det er en nær forbindelse mellom barnets beste, og retten til å bli hørt.⁷² De to rettighetene komplementerer

⁶⁷ Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 124.

⁶⁸ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 30.

⁶⁹ Dok. nr. 16 (2011-2012) punkt 32.5.3.

⁷⁰ Se f.eks. barnelova § 31, barnevernloven av 1992 (opphevet) § 6-3 og lov 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon (adopsjonsloven 1986) (opphevet) § 6 slik disse lød når menneskerettighetsutvalget vurderte spørsmålet.

⁷¹ Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s. 99.

⁷² General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 70-74. Uttalelsen er også fulgt opp i Prop. 133 L (2020-2021) punkt 7.24., og Trude Haugli, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 56.

hverandre. Barnets beste er ikke korrekt anvendt med mindre barnets rett til å bli hørt er respektert.⁷³

Noe av diskusjonen har handlet om barnets rett til å bli hørt er en del av barnets beste-vurderingen, eller om dette er to separate vurderinger. I litteraturen viser Bendiksen og Haugli til Rt-2004-811, som etter deres mening kan forstås slik at det kan «synes som om barnets uttalerett alltid må sees i lys av hensynet til barnets beste».⁷⁴ Deretter, på side 100, viser de til Rt-2007-376 hvor de mener Høyesterett nok en gang «anser barnas mening som et element som skal inngå i barnets beste-vurderingen, jf. avsnitt 21».

Det er delvis vanskelig å forstå hva kritikken til Bendiksen og Haugli retter seg mot. Barnekomiteen er klar i sin tale om at barns rett til å bli hørt er en sentral del av barnets beste-vurderingen.⁷⁵ I avsnitt 43 skriver komiteen eksplisitt at barnets beste «must include» respekt for retten til å bli hørt. Det er ingen tvil om at Høyesterett i Rt-2007-376 respekterte barna sin uttalerett. Barna på 9 og 12 år ble hørt gjennom hele rettergangen, og det ble lagt avgjørende vekt på deres meninger.⁷⁶

Det som kan bemerkes med dommen er at Høyesterett nøyer seg med å forankre barns uttalerett i bl. § 31, istedenfor å også vise til BK artikkel 12. Dette medfører at det er vanskelig å vite hva som er en barnets beste vurdering, og hva som er en vurdering av barnas selvstendige rett til å bli hørt. Det er kanskje dette kritikken til Bendiksen og Haugli retter seg mot. Uavhengig av hva som var intensjonen til Høyesterett, ble barna uansett møtt med den respekt og verdighet de har krav på.

Spørsmålet rundt barns rett til å bli hørt og barnets beste, er nok av større teoretisk enn praktisk betydning. I praksis er grensene mellom de to vurderingene flytende, nettopp på grunn av den nære forbindelsen. Vurderingene henger sammen, og det er nok ikke et stort poeng i å se på dem separat. Under en vurdering av barnets beste, er barnets rett til å bli hørt

⁷³ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 74. Uttalelsen er fulgt opp i Prop. 133 L (2020-2021) punkt 7.24.

⁷⁴ Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s. 99. På side 100 har de et utdrag fra Lucy Smith hvor dommen blir analysert og kritisert.

⁷⁵ General Comment nr. 14 (2013) avsnitt 43.

⁷⁶ Se særlig dommens avsnitt 30 hvor Høyesterett skriver «Jeg er derfor kommet til at barnas ønsker i denne saken må respekteres».

en sentral komponent. Under en vurdering av om barnet skal bli hørt, må dette gjøres i lys av barnets beste.⁷⁷

Det neste som skal drøftes er om barns uttalerett er absolutt, eller om det kan gjøres unntak i lys av barnets beste. Høyesterett har i nyere tid tatt stilling til barns uttalerett, og i denne sammenheng skal to saker fremheves.⁷⁸ Saken HR-2019-2301-A gjaldt endring av samvær etter barnevernloven av 1992 § 6-3 første ledd, mens HR-2022-1859-U gjaldt foreldretvist etter barnelova. Felles for sakene er at både barnelova og barnevernloven av 1992 oppstilte en aldersangivelse på 7 år.⁷⁹ Denne syvårsgrensen er i lovgivning langt på vei retningsgivende for barns rett til å bli hørt.⁸⁰ Det vil si at barn etter en rekke lover i utgangspunktet har en ubetinget rett til å bli hørt fra fylte 7 år. Dette utgangspunktet virker å ha hatt stor betydning for hvordan Høyesterett løser spørsmålet.

Innledningsvis må det presiseres at hverken BK artikkel 12 eller Grunnloven § 104 inneholder noen aldersgrenser for barns uttalerett, videre åpner ordlyden heller ikke opp for inngrep i rettigheten. Heller ikke ordlyden i bl. § 31 eller barnevernloven av 1992 § 6-3 åpnet opp for unntak for barn over 7 år. Dette er noe Høyesterett bemerker innledningsvis, slik at spørsmålet er om det kan gjøres unntak fra barnets rett til å bli hørt i helt spesielle tilfeller.⁸¹

Basert på uttalelser fra departementet, og hensynet til barnets beste, mener Høyesterett at «departementet legger til grunn at barnets rett til medvirkning ikke er en helt unntaksfri regel».⁸² Det er ikke helt enkelt å forstå hvordan Høyesterett landet på denne tolkningen. Departementet skrev at i hastesituasjoner hvor det er nødvendig å handle raskt, må det av hensyn til barnets beste tilpasses hvordan retten til medvirkning skal gjennomføres.⁸³ Det at

⁷⁷ Mer om forholdet mellom retten til å bli hørt og barnets beste, se punkt 3.2 nedenfor.

⁷⁸ HR-2019-2301-A og HR 2022-1859-U. Kjennelsen HR-2019-2301-A har blitt kritisert i teorien, se blant annet Trude Haugli (2020), «*Kommentar til Høyesteretts kjennelse om hensynet til barnets beste og barns rett til å bli hørt*» Juridika ekspertkommentar.

⁷⁹ For en inngående gjennomgang av de ulike bestemmelsene, se punkt 4.

⁸⁰ Se NOU 2020: 14 punkt 17.3.2 med videre henvisninger.

⁸¹ HR-2019-2301-A avsnitt 43 og 49.

⁸² HR-2019-2301-A avsnitt 60.

⁸³ Prop. 169 L (2016-2017) s. 45.

barnets beste fordrer en tilpasning med hensyn til gjennomføring, er ikke det samme som å si at barnets beste kan tilsidesette retten til å bli hørt.

I avsnitt 70 og 75 skriver Høyesterett at barnets beste i «helt spesielle situasjoner» kan medføre unntak fra eller tilpasninger i retten til å bli hørt.⁸⁴ Standpunktet blir begrunnet med at det neppe vil være i tråd med barnets beste om retten til å bli hørt skal praktiseres «helt uavhengig av eventuelle skadevirkninger». Høyesterett mener at barnevernloven sitt forsvarlighetskrav og formålsbestemmelsen «setter grenser for når barnet må høres».⁸⁵

På den ene siden er tolkningen til Høyesterett riktig, ettersom det klart må tas hensyn til om barnet får skadevirkninger av å bli hørt. På den andre siden er unntaksregelen kortsiktig, fordi uavhengig av om barnet blir hørt, må barnet leve med utfallet av saken.⁸⁶ Det er dermed vanskelig å forstå hva barnet egentlig tjener på å ikke være deltakende i en sak som angår barnet selv. En unntaksregel kan gi grobunn for paternalistiske tendenser, hvor barnet blir beskyttet i vanskelige saker på bekostning av retten til å bli hørt.

Høyesterett mener videre, basert på en tolkning av barnekomiteen sine uttalelser at «retten til å bli hørt i normaltilfellene skal være unntaksfri, men likevel slik at barnet ikke skal høres oftere enn nødvendig».⁸⁷ Det fremstår som noe uklart hvordan Høyesterett har tolket barnekomiteen på noen annen måte enn at retten til å bli hørt er absolutt. Barnekomiteen skriver ikke at det skal eller kan gjøres unntak fra retten til å bli hørt. Tvert imot skriver komiteen at selve hensynet til barnets beste ikke kan gjennomføres, med mindre retten til å bli hørt er respektert.⁸⁸ Komiteen bemerker at retten til å bli hørt ikke skal gjennomføres på en måte som fører til en «inconsiderate practice», men dette er ikke det samme som å si at retten skal eller kan innskrenkes.⁸⁹ Retten til å bli hørt skal respekteres/gjennomføres, men det må

⁸⁴ HR-2019-2301-A avsnitt 70 og 75.

⁸⁵ HR-2019-2301-A avsnitt 70.

⁸⁶ Trude Haugli kom med lignende argument i «*Kommentar til Høyesteretts kjennelse om hensynet til barnets beste og barns rett til å bli hørt*», Juridika ekspertkommentar.

⁸⁷ HR-2019-2301-A avsnitt 86.

⁸⁸ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 74 og nr. 14 (2013) avsnitt 43.

⁸⁹ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 21 kulepunkt 4.

tas hensyn til at barnet blir beskyttet mot eventuelle skadevirkninger. Dette kan gjøres ved å ikke intervju barnet oftere enn nødvendig.⁹⁰

Departementet tok stilling til HR-2019-2301-A ved å understreke at «det er en snever mulighet til å gjøre unntak fra barnets rett til å medvirke av hensyn til barnets beste», og dette kan bare gjøres i «helt spesielle situasjoner».⁹¹ I kjennelsen HR-2022-1859-U ble rettsregelen fulgt opp, hvor Høyesterett uttaler at det ikke er aktuelt med noen lavere terskel etter barnelova.⁹² Dersom barnet er fylt 7 år og det ikke er hørt tidligere, er retten til å bli hørt «nærmest unntaksfri».⁹³

Basert på fremstillingen ovenfor kan følgende rettsregel oppstilles: Fra fylte 7 år har barn en 'nesten' ubetinget rett til å bli hørt, mens yngre barn har rett til å bli hørt om de er i stand til å danne seg egne synspunkter om saken. Det er en høy terskel for å tilsidesette retten til å bli hørt med hensyn til barnets beste, jf. ordlyden «helt spesielle situasjoner».⁹⁴

Det er grunn til å stille seg spørrende til denne rettsregelen, dels fordi Høyesterett tolker uttalelser fra barnekomiteen og departementet uten å ta hensyn til den fulle konteksten. Rettsregelen bør praktiseres med forsiktighet, fordi det ellers er fare for at barnets selvstendige medvirkningsrett undergraves. En slik gjennomføring kan fort bli paternalistisk, noe som er uheldig i dagens samfunn hvor barn i økende grad blir sett på som selvstendige aktører i eget liv, se punkt 4.2.⁹⁵

Dersom et barn som skulle vært hørt, ikke er blitt hørt, er dette en saksbehandlingsfeil som kan føre til opphevelse av avgjørelsen, jf. Rt-2006-929 avsnitt 13 og Rt-1999-1183. Forutsetningen er at feilen «kan ha virket inn på resultatet».⁹⁶ Dommen Rt-2012-1985 er likevel eksempel på en avgjørelse hvor det ikke hadde betydning for gyldigheten at barnet

⁹⁰ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 24.

⁹¹ Prop. 133 L (2020-2021) punkt 7.2.4.

⁹² HR-2022-1859-U avsnitt 15.

⁹³ HR-2022-1859-U avsnitt 17.

⁹⁴ HR-2019-2301-A avsnitt 70 og 75 og Prop. 133 L (2020-2021) punkt 7.2.4.

⁹⁵ I litteraturen har Bendiksen og Haugli uttrykt uenighet rundt den oppstilte rettsregelen, siden de hevder retten til å bli hørt er unntaksfri. De anfører det sentrale ikke er om barnet skal bli hørt, men hvordan høringen skal skje, se *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s. 103 og 218.

⁹⁶ Rt-2006-929 avsnitt 13.

ikke var hørt.⁹⁷ Bendiksen og Haugli poengterer her at barns uttalerett ikke er betinget av at meningene kan føre til et annet resultat, noe som uansett er vanskelig å vite på forhånd uten å faktisk spørre barnet.⁹⁸

3 Andre grunnleggende rettigheter og prinsipper av betydning for barns rett til å bli hørt

3.1 Innledning

I dette punktet skal øvrige rettigheter og prinsipper som er av betydning for retten til å bli hørt kort fremstilles. Barns rett til å bli hørt er en av mange menneskerettigheter barn har. Et sentralt poeng med menneskerettigheter er at de er «universal, indivisible and interdependent and interrelated».⁹⁹ Dette medfører at spørsmål som omhandler barns rett til å bli hørt ikke kan besvares i et vakuum, rettigheten må ses i sammenheng med øvrige rettigheter barn har.

Med grunnleggende rettigheter siktes det til rettigheter av fundamental betydning, og som alle barn har i kraft av å være barn. Rettighetene er også grunnleggende fordi de er forankret i konstitusjonen og i internasjonale konvensjoner. Prinsipper, også omtalt som rettsprinsipper er mer tvetydig og vanskeligere å definere. Graver beskriver et prinsipp som «grunnsetning eller en kilde, opprinnelse eller første kraft», mens Fredriksen karakteriserer prinsipper som et «moment med relevans for rettens innhold».¹⁰⁰ Uavhengig av hvilken beskrivelse som brukes, vil rettighetene og prinsippene fremstilt i dette punktet legge føringer for den videre analysen.

Barnekomiteen anser barns rett til å bli hørt som en av fire grunnleggende prinsipper for barnekonvensjonen.¹⁰¹ De øvrige prinsippene er retten til ikke-diskriminering (artikkel 2), barnets beste (artikkel 3) og retten til liv og utvikling (artikkel 6). Disse fire prinsippene

⁹⁷ Spørsmålet om barnet skulle vært hørt ble tatt opp i dommens avsnitt 158.

⁹⁸ Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s. 101.

⁹⁹ Vienna Declaration and Programme of Action, 25. juni 1993 punkt 5. Se også Meld. St. 10 (2014-2015) s. 8 og General Comment nr. 14 (2013) avsnitt 16 bokstav a.

¹⁰⁰ Hans Petter Graver, *I prinsippet prinsipiell – om rettsprinsipper*, Tidsskrift for Rettsvitenskap, 2006, Vol. 119, Utg. 2-3, side 189-221 på s. 193., og Steinar Fredriksen, *Noen betraktninger om rettsprinsippers betydning i norsk rett*, Jussens Venner, 2011, Vol. 46, 1. utg, side 37-64 på s. 37.

¹⁰¹ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 2.

henger tett sammen, og må brukes som et tolkningsmoment ved anvendelsen av retten til å bli hørt.¹⁰²

I tillegg til de tre øvrige grunnprinsippene i barnekonvensjonen, skal også retten til familie- og privatliv berøres. Også dette er en grunnleggende rettighet barn har, og saker innenfor domstolene hvor barns rett til å bli hørt aktualiseres, blir ofte barnets privat- og familieliv berørt.

Formålet med fremstillingen i dette punktet er å vise hvordan disse ulike rettighetene og prinsippene kan spille inn på retten til å bli hørt. Dette vil ha betydning både i fremstillingen av gjeldende rett, men også når det skal foretas vurderinger av hvilke reguleringer som best ivaretar barns rett til å bli hørt. Den videre fremstillingen vil være nokså kortfattet, siden målet ikke er å gi en fullstendig redegjørelse av rettighetene og prinsippene i seg selv.

3.2 Barnets beste

Et av de mest grunnleggende prinsipper som omhandler barn er prinsippet om barnets beste.¹⁰³ Prinsippet går ut på at ved alle handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn, jf. Grunnloven § 104 andre ledd og BK artikkel 3 punkt 1. Hva som er best for barn, er ifølge Haugli et «verdispørsmål av allmennmenneskelig karakter».¹⁰⁴

Barnekomiteen understreker at barnets beste er et trefoldig konsept, det er en materiell rett, en prosessuell rett, og et grunnleggende juridisk tolkningsprinsipp.¹⁰⁵ Som nevnt i punkt 2.7 er det en nær sammenheng mellom barnets beste og retten til å bli hørt.¹⁰⁶ Rettighetene komplementerer hverandre, hvor barnets beste ikke er korrekt anvendt med mindre barnets rett til å bli hørt er respektert.¹⁰⁷

¹⁰² Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s. 46.

¹⁰³ Dok. nr. 16 (2011-2012) punkt 32.5.4.

¹⁰⁴ Trude Haugli, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 56.

¹⁰⁵ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 6.

¹⁰⁶ Trude Haugli, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 56.

¹⁰⁷ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 74.

Ved vurderingen av hvordan lovgivning bør være utformet, må loven som utgangspunkt være veiledet av barnets beste.¹⁰⁸ To nøkkelspørsmål som Haugli fremhever: Hva er det som gjør at den valgte løsningen regnes som best for barn, og hvilke elementer inngår i vurderingen? Det bør begrunnes dersom barnets beste ikke får gjennomslag i avveiningen mot andre hensyn, og disse hensynene bør synliggjøres.¹⁰⁹ For en drøftelse av om barnets beste legitimt kan tilsidesette barnets rett til å bli hørt, se punkt 2.7.

3.3 Retten til ikke-diskriminering

En annen rettighet som barnekomiteen har utpekt som et grunnleggende prinsipp, er retten til ikke-diskriminering etter BK artikkel 2. Barnekonvensjonen artikkel 2 punkt 1 fastslår at barn har krav på de rettigheter som følger av konvensjonen uten diskriminering, og etter artikkel 2 punkt 2 skal barn bli beskyttet mot diskriminering. Grunnloven har ingen særlig bestemmelse om barns rett til ikke-diskriminering, men barn er vernet av den generelle bestemmelsen om likebehandling etter Grunnloven § 98.

Dersom barn opplever diskriminering, kan dette hindre barn i å utøve sin rett til å bli hørt. Diskriminering skaper barrierer som kan svekke og hindre muligheten til å fritt gi uttrykk for sitt syn og bli tatt på alvor. Barnekomiteen understreker at ethvert barn skal uten diskriminering, ha mulighet til å fritt kunne gi uttrykk for sine synspunkter.¹¹⁰ Diskriminering kan karakteriseres som en usaklig eller urimelig forskjellsbehandling. Det er forskjellsbehandling uten et legitimt formål, og som har sitt utspring i et konkret diskrimineringsgrunnlag, f.eks. alder og funksjonsnedsettelse.¹¹¹

Barns rett til ikke-diskriminering vil være et viktig moment for vurderingen av hvordan lovgivning bør være utformet. Den må være utformet på en måte som sikrer at barn ikke blir diskriminert, særlig på bakgrunn av alder, kjønn, funksjonsnedsettelse og lignende. Det vil være en form for aldersdiskriminering om et barn ikke blir hørt på grunn av sin unge alder, selv om barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter om saken. Det samme kan sies om

¹⁰⁸ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 72.

¹⁰⁹ Trude Haugli, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 78.

¹¹⁰ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt s. 75.

¹¹¹ Frøydis Heyerdahl, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 35.

barn med funksjonsnedsettelse, som av ulike årsaker ikke klarer å uttrykke sine meninger på den måten barn flest gjør.

3.4 Retten liv og utvikling

Barn har en iboende rett til liv og optimal utvikling, jf. BK artikkel 6. Etter Grunnloven § 104 tredje ledd skal staten legge forholdene til rette for «barnets utvikling». At tilrettelegging for barnets utvikling er forankret i overordnede kilder, er en politisk rettesnor for hvordan lovgivning er og bør utformes.¹¹²

Barnekomiteen understreker viktigheten av å tilrettelegge for barns rett til å bli hørt, siden deltakelse er et verktøy for å stimulere til full utvikling av barnets personlighet.¹¹³ Barn utvikler seg ved å være aktører i eget liv, derfor er barns deltakelse viktig for barnets utvikling.¹¹⁴ Staten er forpliktet til å legge forholdene til rette for at hvert enkelt barn får utvikle sitt fulle potensial.¹¹⁵

I forlengelsen av dette vil barns rett til optimal utvikling være et aktuelt hensyn med tanke på lovgivning med eller uten aldersangivelse. Loven bør være utformet på den måten som i størst grad legger forholdene til rette for barnets utvikling.

3.5 Retten til familie- og privatliv

Retten til familie- og privatliv er blant annet forankret i BK artikkel 16, Grunnloven § 102, EMK artikkel 8 og SP artikkel 17. Familien er normalt sett veldig viktig for å gi barn omsorg, og sørge for et miljø hvor barnet kan utvikle seg til sitt fulle potensial.¹¹⁶ Barn har rett til respekt for sitt familie- og privatliv, jf. Grunnloven § 102. I tillegg har barn beskyttelse mot at det gjøres vilkårlig eller ulovlig inngrep i rettigheten, jf. BK artikkel 16, SP artikkel 17 og EMK artikkel 8.¹¹⁷

¹¹² Dok. nr. 16 (2011-2012) punkt 32.5.6.

¹¹³ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 79.

¹¹⁴ Elin Saga Kjørholt, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 86.

¹¹⁵ Elin Saga Kjørholt, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 85.

¹¹⁶ Mona Martnes, *Barnets beste* (2021) s. 177 og General Comment nr. 14 (2013) avsnitt 59.

¹¹⁷ Selv om Grunnloven § 102 ikke inneholder noen anvisning på om rettigheten kan begrenses, skal grunnlovsbestemmelsen tolkes i lys av de folkerettslige bestemmelsene, jf. HR-2022-731-A avsnitt 30 og Rt-2015-93 avsnitt 60.

Retten til familie- og privatliv gir ikke barn i utgangspunktet en særlig rett til å bli hørt. Likevel vil en rekke saker som havner hos forvaltningen eller domstolene ofte berøre barnets og foreldrenes rett til familie- og privatliv, og dermed aktualiseres ofte barnets medvirkningsrett. Barn vil i disse sakene kunne ha rett til å delta i spørsmål hvor avgjørelsen påvirker både deres eget og andres familieliv.

Det er i utgangspunktet ingen motstrid mellom retten til å bli hørt og retten til familie- og privatliv. Til tross for utgangspunktet er det viktig å erkjenne at høring av barn i visse tilfeller kan være inngripende for familielivet, f.eks. dersom et barn føler seg presset til å ta et valg mellom foreldrene. Lovgivning må utformes på en måte som gir barn en rett, ikke en plikt til å uttale seg, og at barnet aldri skal stå ansvarlig for avgjørelsen. På den måten sikres barns medvirkningsrett, samtidig som retten til familieliv blir respektert.

4 Konkretiseringer av barns rett til å bli hørt i lovgivning

4.1 Innledning

I punkt 2 ble barns grunnleggende rett til å bli hørt ut fra overordnede rettslige normer fremstilt. Nå skal fokuset rettes mot hvordan denne rettigheten er konkretisert i norsk rett. Målet med dette punktet er dels å redegjøre for hvordan konkretiseringene av barns rett til å bli hørt har utviklet seg i lovgivningen, og dels å fremstille hvordan gjeldende rett er på disse områdene i dag.

Den historiske utviklingen har delvis skjedd som følge av et endret syn på barns rettigheter og barns deltakelse gjennom tiden, i tillegg til at det har skjedd en rekke endringer i forbindelse med at barnekonvensjonen ble inkorporert som norsk lov. Lovgiver mente i utgangspunktet at nasjonal rett oppfylte kravene til barnekonvensjonen, og at norsk rett på visse områder gav et sterkere vern.¹¹⁸ Til tross for dette ble likevel en rekke lover endret for å synliggjøre innholdet i BK artikkel 12 bedre.¹¹⁹

¹¹⁸ Karsten Brynildsrud, *Barnekonvensjonen i norsk rett: prinsipper og praksis* (2023) s. 65 med videre henvisninger.

¹¹⁹ Innst. O. nr. 92 (2002-2003) s. 3-5. Lover av betydning som ble endret var barnelova § 31, barnevernloven av 1992 (opphevet) § 6-3, adopsjonsloven av 1986 (opphevet) § 6 og lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) §§ 11 d, 16 og 17.

Den historiske utviklingen som har skjedd skal fremstilles i punkt 4.2, først generelt og deretter med spesielt fokus på utviklingen som barnekonvensjonen mer direkte har ledet til. I dette punktet vil det være et hovedfokus på de mer spesifikke barnerettslige lovene, henholdsvis barneloven og barnevernlovene.¹²⁰ Disse lovene muliggjør en mer systematisk og gradvis fremstilling av utviklingen, i tillegg til at endringer her i stor grad legger føringer for og påvirker endringer i andre lover.¹²¹

I punkt 4.3 skal gjeldende rett fremstilles. Målet her er å vise hvordan barns rett til å bli hørt i dag er regulert, enten gjennom bestemmelser med aldersangivelser, eller gjennom bestemmelser uten aldersangivelser. Det er ikke et siktemål at denne fremstillingen skal være uttømmende slik at all lovgivning med bestemmelser om barns rett til å delta blir fremstilt. Fremstillingen vil ta utgangspunkt i barnelova og barnevernsloven, men vil bli supplert med eksempler fra andre lover med stor betydning for barn for å gi et bedre helhetsinntrykk av hvordan spørsmålet er regulert.

4.2 Historisk utvikling av barns rett til å bli hørt i lovgivning

4.2.1 Barnelovenes utvikling over tid

Barns posisjon innad i familien og som deltaker i samfunnet har endret seg vesentlig gjennom de siste århundrene.¹²² Under Kong Christian Den Femtis Norske Lov av 1687 (NL) 6-5-2 og 6-5-3 var foreldremyndigheten nærmest total, og opprør mot foreldrene ble slått hardt ned på.¹²³ Over årene har samfunnet endret seg, blant annet i form av at barn nå er mer uavhengig sine foreldre.¹²⁴ I nyere tid har utviklingen gått i retning av at barn i større grad er blitt regnet

¹²⁰ Lov 17. juli 1953 nr. 14 om barnevern (barnevernloven 1953) (opphevet), barnevernloven 1992 (opphevet) og barnevernsloven 2021.

¹²¹ Se f.eks. Prop. 75 L (2016-2017) punkt 3.5.5, proposisjonen gjaldt endringer i lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven). Departementet uttaler at det er hensiktsmessig at ny ordlyd i § 4-4 fjerde ledd er nærmest mulig den i barnelova § 31.

¹²² For en fremstilling av samfunnsutviklingen med særskilt fokus på barn, se NOU 2020: 14 punkt 3 og 4.

¹²³ Lov 15 april. 1687 Kong Christian Den Femtis Norske Lov., Se NOU 1977: 35 punkt 6.2.

¹²⁴ NOU 2020: 14 punkt 4.2.

som selvstendige individer, og i økende grad har fått rett til medvirkning og medbestemmelse i saker som gjelder dem selv.¹²⁵

I barnevernloven av 1953 var det kun én bestemmelse, § 8, som regulerte barns rett til å bli hørt. Første ledd fastslo at barnets foreldre, foresatte eller verge, og «andre personer som saken direkte gjelder, skal gis adgang til å uttale seg» før det ble truffet vedtak. Barn ble ikke eksplisitt nevnt som del av den personkrets som hadde uttalerett før det ble truffet vedtak. Det kan spørres om barn ble innfortolket i ordlyden «direkte gjelder», men det er ingen holdepunkter i rettskildene for at regelen ble tolket og praktisert slik. I § 8 tredje ledd fremgikk det at «Barnet skal ha høve til å uttale seg» i møte, og det måtte tilrettelegges for at barnet kunne «uttale seg fritt og utvungent». Siden barn eksplisitt var nevnt i tredje ledd, kan dette tale for at barn ikke hadde uttalerett etter første ledd.

Ordlyden «høve til å uttale seg» i tredje ledd er litt mer reservert/begrenset enn «gis adgang til å uttale seg» etter første ledd. Dette kan tilsi at barnet skulle gis mulighet til å uttale seg dersom det var anledning for det, men denne muligheten kunne tilsidesettes om det ikke passet seg. Dette medfører at høring av barn var et slags gode, ikke en selvstendig rettighet for barna.

Barnevernloven av 1953 § 8 fremstod forut sin tid. For det første knyttet den ikke muligheten til å bli hørt opp mot hverken alder eller utvikling. Bestemmelsen fastslo at barn skal ha «høve» til å uttale seg, uten at det må foretas en nærmere vurdering av barnets kvalifikasjon. For det andre presiserte loven at høringen må være barnevernvennlig og uten press, jf. ordlyden «fritt og utvungent». At barn skulle få uttale seg «fritt», likner på formuleringen «freely» som senere kom i BK artikkel 12.

Når barnevernloven av 1953 ble avløst av 1992 loven, ble ordlyden vesentlig endret. Barnevernloven av 1992 § 6-3 bygget på dagjeldende bl. § 31, men var ifølge departementet «noe enklere utformet».¹²⁶ Departementet valgte å videreføre praksisen som fulgte av bl. § 31, som satte en grense på 12 år for barns uttalerett.¹²⁷ Barn fra fylte 12 år hadde krav på å bli hørt før vedtak ble truffet, jf. ordlyden i § 6-3 første ledd «skal (...) alltid få si sin mening».

¹²⁵ Prop. 75 L (2016-2017) punkt 3.5.5.

¹²⁶ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 117.

¹²⁷ Innst. O. nr. 80 (1991-1992) punkt 3.6.

Det skjedde dermed en endring i form av en tydeligere rettighet for barn, samtidig som det ble lagt en klar føring for når denne rettigheten inntreffer. Loven videreførte imidlertid ikke føringen om at alle barn skal få uttale seg «fritt og utvunget», denne kom ikke tilbake før gjennom en lovendring i 2018.¹²⁸

Barn under 12 år hadde fremdeles rett til å bli hørt, men dette forutsatt at «barnets utvikling, modning» eller «sakens art» tilsa det, jf. § 6-3 første ledd. Et av formålene med den nye loven var å styrke barns «synspunkter og rettssikkerhet» i avgjørelser som direkte angikk barnet.¹²⁹ Det at den nye loven knyttet barns uttalerett opp mot en konkret helhetsvurdering, kan både være positivt og negativt sammenlignet med barnevernloven av 1953. Det positive var at alle barn på nærmere bestemte vilkår nå hadde rett til å bli hørt. Det negative var at loven oppstilte et skarpt skille mellom barn over og under 12 år, et skille som ordlyden i den tidligere loven ikke hadde. Videre var det også uheldig i lys av formålet om å styrke barns synspunkter, at føringen om å få uttale seg fritt og utvunget ble fjernet.

Som vist bygde barnevernloven av 1992 på dagjeldende bl. § 31. Da bl. § 31 ble vedtatt i 1981, var justiskomiteen sitt forslag til lov delvis ulikt det barnelovutvalget og departementet gikk inn for.¹³⁰ Barnelovutvalget og departementet ønsket å innføre en aldersgrense på 7 år for barns uttalerett i personlige forhold, og denne bestemmelsen skulle gjelde overfor foreldrene. Bestemmelsen skulle avløse dagjeldende vergemålsloven av 1927 § 40 som gav barn rett til å bli hørt i spørsmål om personlige forhold fra fylte 12 år.¹³¹

Ønsket om å senke aldersgrensen for barns uttalerett i vergemålsloven fra 12 til 7 år, ble foreslått av sosialreformkomiteen i NOU 1972: 30 s. 71 punkt d. Det blir ikke nærmere begrunnet i forarbeidet hvorfor komiteen «finner det riktig» at endringen gjøres, eller hvorfor de valgte skolepliktig alder. Det virker videre som at komiteen ikke åpnet opp for at også yngre barn skulle høres, jf. ordlyden «bør få uttale seg fra de når skolepliktig alder».

¹²⁸ Barnevernloven av 1992 § 1-6 tilføyd ved lov 20. april 2018 nr. 5.

¹²⁹ Innst. O. nr. 80 (1991-1992) punkt 3.6.

¹³⁰ Se NOU 1977: 35, Ot.prp. nr. 62 (1979-1980) og Innst. O. nr. 30 (1980-1981).

¹³¹ Lov 22. april 1927 nr. 3 om vergemål for umyndige (vergemålsloven) (opphevet).

Justiskomiteen ønsket at barns rett til å bli hørt skulle knytte seg til «utvikling og modning».¹³² Barn hadde derfor etter bl. § 31 første ledd rett til å bli hørt om «personlege tilhøve» av foreldre og andre dersom barnet var utviklet og modent nok. Formålet var å fange opp også de yngre barna, men komiteen mente at det normale utgangspunkt bør være at barn «blir hørt fra det er i skolepliktig alder».¹³³

Etter bl. § 31 andre ledd hadde barn en ubetinget rett til å bli hørt fra fylte 12 år om «personlege tilhøve», herunder i saker om fast bosted. Komiteen mente det var «prinsipielt riktig» at barn ble hørt fra fylte 12 år, og understreket at dette gjaldt «uten hensyn til modenhetsgrad».¹³⁴ Komiteen la vekt på at 12 årsgrensen var praksis etter vergemålsloven av 1927.

Komiteen satt altså 12 år som en absolutt grense for når barn skulle bli hørt, og sa dette gjaldt uavhengig av hvor modent barnet var. Barn fylt 12 år skal følgelig alltid høres i personlige forhold.

4.2.2 Utvikling som følge av barnekonvensjonens inkorporering

Ved inkorporeringen av barnekonvensjonen ble en rekke lover endret for å bedre reflektere og synliggjøre innholdet i BK artikkel 12. Ordlyden i barnevernloven av 1992 § 6-3 første ledd gjennomgikk en større endring.¹³⁵ Barns ubetingede rett til å bli hørt i barnevernssaker ble senket fra 12 til 7 år. Det kom også klarere frem i ordlyden at også yngre barn har en rett til å bli hørt, jf. ordlyden «yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal (...) gis anledning til å uttale seg». Dette er den samme konkrete helhetsvurdering som følger av BK artikkel 12. Det ble også særskilt fremhevet at barn har rett til å bli hørt i alle saker som «berører ham eller henne», og at barnet har rett til informasjon.

Departementet var av den oppfatning at en aldersangivelse på 7 år, kombinert med en skjønnsmessig vurdering, ville sikre at flest mulig barn får anledning til å uttale seg.¹³⁶ Selv

¹³² Innst. O. nr. 30 (1980-1981) s. 8.

¹³³ Innst. O. nr. 30 (1980-1981) s. 8-9. I 1981 begynte barn på skole året de fylte 7.

¹³⁴ Innst. O. nr. 30 (1980-1981) s. 9.

¹³⁵ Endret ved lov 1. august 2003 nr. 86.

¹³⁶ Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) punkt 5.2.2.4.

om det hadde eksistert forslag om å senke barns ubetingede uttalerett fra 12 til 7 år helt siden sosialreformkomiteen i 1972, var dette første eksempel på at forslaget ble realisert.¹³⁷

Barnelova § 31 ble også endret i lys av barnekonvensjonen.¹³⁸ Første ledd ble endret fra en vurdering av utvikling og modenhet, til en vurdering av om barnet er i stand til å «danne seg egne synspunkt». Departementet mente at denne endringen ikke ville innebære noen «realitetsendring i forhold til i dag».¹³⁹ I bl. § 31 andre ledd ble aldersangivelsen for barns ubetingede uttalerett senket fra 12 til 7 år.

Adopsjonsloven av 1986 § 6 gjennomgikk også en lignende endring som barnevernloven § 6-3 første ledd.¹⁴⁰ Tidligere opererte adopsjonsloven med en aldersgrense hvor barn fylt 12 år ikke kunne adopteres uten eget samtykke. Bestemmelsen åpnet ikke for høring av yngre barn. Endringen innførte en aldersangivelse på 7 år, og en skjønnsmessig vurdering for å høre de yngre barna i samsvar med BK artikkel 12.

Til tross for at både barnevernloven av 1992 og barnelova gjennomgikk endringer i 2003, mente departementet i 2013 at lovene burde endres for å på nytt synliggjøre barnekonvensjonens mål og verdier bedre.¹⁴¹ I lys av menneskerettighetsutvalget sitt omfattende forslag om endringer i Grunnloven, kunne det vært forventet at departementet eller stortingskomiteen trakk disse forslagene inn i lovendringene som nå ble gjort, men det skjedde ikke.¹⁴²

I barnevernloven av 1992 ble det vedtatt en ny § 4-1 andre ledd hvor det i første punktum fremgikk at barn skal gis «mulighet til medvirkning» og at det skal tilrettelegges for samtaler

¹³⁷ Se f.eks. NOU 1972: 30 s. 71 punkt d, NOU 1977: 35 s. 48 og Ot.prp. nr. 62 (1979-1980) s. 21-23 hvor det var forslag om å senke barns uttalerett fra 12 til 7 år.

¹³⁸ Endret med lov 20. juni 2003 nr. 40.

¹³⁹ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) punkt 10.5.

¹⁴⁰ Adopsjonsloven av 1986 § 6 ble endret ved lov 1. august 2003 nr. 86.

¹⁴¹ Her siktes det til Prop. 106 L (2012-2013) og Prop. 85 L (2012-2013).

¹⁴² Se Prop. 85 L (2012-2013), Innst. 374 L (2012-2013), Prop. 106 L (2012-2013) og Innst. 395 L (2012-2013). Hverken departementet eller komiteen nevnte forslaget om endring av Grunnloven, Dok. nr. 16 (2011-2012), men skreiv at de foreslåtte endringene bidrog til bedre oppfyllelse av BK artikkel 12, jf. Prop. 85 L (2012-2013) punkt 6.2.4.1.

med barnet.¹⁴³ Ordlyden fastslår klart at alle barn skal ha mulighet til å medvirke, og rettigheten gjelder uavhengig av barnets alder og utvikling. I forarbeidene fremholder likevel departementet at bestemmelsen ikke utvider barns rett til å bli hørt, siden den skal ha samme anvendelse som § 6-3.¹⁴⁴ Det vil si at forutsetningen for å anvende den nye § 4-1 andre ledd er at barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter om saken.

Endringen var ment å tydeliggjøre plikten til og viktigheten av at barn får mulighet til å medvirke.¹⁴⁵ Lav delaktighet fører ofte til manglende trivsel, og departementet viste til at barn i for liten grad kom til ordet.¹⁴⁶ Endringen skulle fremheve at høring av barn er en prosess, ikke en enkeltstående hendelse, og begrepet «medvirkning» skulle ivareta barnets rettigheter uten å pålegge barnet noen plikter.¹⁴⁷

Den nye § 4-1 andre ledd var kortvarig i sin levetid, siden den i 2018 ble flyttet fram i lovens kapittel 1 i ny § 1-6.¹⁴⁸ Ettersom at ordlyden i ny § 1-6 er tilnærmet identisk med nåværende barnevernsloven § 1-4, blir ikke endringene nærmere redegjort for under dette punkt. For en fremstilling av barnevernsloven § 1-4, se nedenfor under punkt 4.3.

I etterkant av vedtakelsen av barnelova har § 31 bare blitt endret ved to anledninger, i 2003 og 2013. For en fremstilling av dagens bl. § 31, se nedenfor under punkt 4.3.

Da barnekonvensjonen ble inkorporert som norsk lov, medførte dette særlig tre endringer i reguleringen av barns rett til å bli hørt. For det første ble lover som tidligere opererte med aldersgrense, endret til å nå anvende en aldersangivelse. For det andre ble angivelsen for barns rett til å bli hørt senket fra 12 til 7 år.¹⁴⁹ For det tredje gikk lover bort ifra formuleringen «utvikling og modenhet», til å heller knytte det opp mot at barnet må være i stand til å danne seg egne synspunkter. Endringene er med på å bedre oppfylle og synliggjøre innholdet i barns

¹⁴³ Endret ved lov 21. juni 2013 nr. 63.

¹⁴⁴ Prop. 106 L (2012-2013) punkt 18.4.1.3.

¹⁴⁵ Prop. 106 L (2012-2013) s. 210.

¹⁴⁶ Prop. 106 L (2012-2013) punkt 18.4.1.

¹⁴⁷ Prop. 106 L (2012-2013) punkt 18.4.1.1.

¹⁴⁸ Barnevernloven av 1992 § 1-6 tilføyd ved lov 20. april 2018 nr. 5.

¹⁴⁹ Lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (vergemålsloven) § 17 fjerde ledd opererte likevel med en aldersgrense på 12 år fram til endringsloven av 31. mars 2023 nr. 5. Ved lovendringen ble det innført en aldersangivelse på 7 år, og en skjønnsmessig vurdering for å høre de yngre barna.

grunnleggende rett til å bli hørt, slik denne retten følger av BK artikkel 12, og nå også Grunnloven § 104.

4.3 Gjeldende rett

4.3.1 Innledning

I dette punktet endres fokuset fra hvordan lovgivningen har utviklet seg historisk, til hvordan barns rett til å bli hørt er regulert i dag. Under punkt 4.3.2 skal lover uten aldersangivelse fremstilles, med hovedfokus på bvl. §§ 1-4 og 12-5, og bl. § 31 første ledd. Under punkt 4.3.3 er søkelyset rettet mot lover med aldersangivelse, med hovedfokus på bl. § 31 andre ledd. I begge punktene vil enkelte andre lover og barnelovutvalgets forslag til ny barnelov bli nevnt der det er relevant.

4.3.2 Lover uten aldersangivelse

Barnevernsloven er den mest sentrale loven som tidligere opererte med aldersangivelse for barns rett til å bli hørt, men som nå har fjernet bruken. I forkant av loven ble det utarbeidet en NOU, hvor barnevernslovutvalget ønsket å fjerne aldersangivelsen.¹⁵⁰ Departementet fulgte opp lovforslaget i to proposisjoner.¹⁵¹ I Prop. 169 L (2016-2017) som gjaldt endringer som ikke kunne vente en fullstendig revisjon av loven, mente departementet at barnevernloven av 1992 § 6-3 fortsatt skulle operere med en aldersangivelse, jf. punkt 6.4.

I den siste proposisjonen valgte derimot departementet å følge opp barnevernslovutvalget sitt forslag om å fjerne aldersangivelsen, siden bruken ble ansett som «uheldig».¹⁵² Departementet utdyper ikke nærmere hva de mener med «uheldig», men jeg antar dette sikter til et av de underliggende hensyn bak proposisjonen. Et av formålene til den nye loven var å styrke barns menneskerettigheter, og en aldersangivelse ville være «uheldig» i lys av dette formålet.¹⁵³ I litteraturen anføres det at føringen på 7 år trolig hadde stor betydning i praksis, slik at å fjerne aldersangivelsen utgjør en reell betydning for barns uttalerett.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Se NOU 2016: 16 punkt 5.4.2.

¹⁵¹ Prop. 169 L (2016-2017) og Prop. 133 L (2020-2021).

¹⁵² Prop. 133 L (2020-2021) punkt 7.2.4.

¹⁵³ Se for eksempel Prop. 133 L (2020-2021) punkt 1.1 og 7.2.4.

¹⁵⁴ Jon Sverdrup Efstad, Mathias Røer Falch og Trine Christin Riiber, *Barnevernssaker i domstol og nemnd* (2023) s. 340 og 342.

Det kan likevel spørres hvorfor departementet ikke grep muligheten til å styrke barns menneskerettigheter allerede i 2017? I denne sammenheng er det to faktorer som kan ha hatt en medvirkende rolle for det endrede standpunkt i tiden mellom de to proposisjonene. For det første kom barnekomiteen med sine avsluttende merknader, hvor de anbefalte Norge å styrke retten til å bli hørt for «children of a younger age» og forsikre at barnet får medvirke «in all instances in all cases affecting them».¹⁵⁵ For det andre foreslo deler av barne lovutvalget at lovgivning burde være uten aldersangivelser, og utvalget mente selv at standpunktene i forslaget ville være veiledende for vurderingen også etter andre lover.¹⁵⁶

Det følger av bvl. § 1-4 første ledd første punktum at barn som «er i stand til å danne seg egne meninger», har rett til å «medvirke» i «alle forhold» som «vedrører barnet» etter barnevernsloven. Det beror på en konkret vurdering om barnet har uttalerett i saken, jf. ordlyden «er i stand til å danne seg egne meninger». Et spørsmål som kan stilles er om det kreves at barnet må ha konkrete meninger om den aktuelle saken for at retten til å bli hørt skal gjelde?

Ut ifra ordlyden fremgår det at barnet bare må være i stand til å danne seg meninger generelt, meningene må ikke knytte seg mot saken. I forarbeidene er det ikke nærmere konkretisert hva som kvalifiseres som en mening, eller hva meningene til barnet må rette seg mot.

Departementet ønsket imidlertid å gi barn bedre rettssikkerhet. De ønsket å styrke barns deltakelse for å få frem barnets perspektiv i saker, noe som er nødvendig for å finne ut hva som er til barnets beste.¹⁵⁷ Dette taler for at barns uttalerett ikke er betinget av at meningene retter seg mot den konkrete saken, og medfører at terskel for å bli hørt er lav.

Barnevernsloven § 1-4 inneholder ingen aldersangivelse for retten til å bli hørt. Etter forrige lov, barnevernloven av 1992 § 6-3, hadde barn over 7 år en ubetinget rett til å bli hørt. Spørsmålet er dermed om barn over 7 år nå har mistet denne ubetingede retten til å bli hørt? En naturlig språklig forståelse av ordlyden tilsier at rettigheten ikke lenger er ubetinget, fordi loven knytter barns uttalerett opp mot en konkret helhetsvurdering. Samtidig hadde lovgiver

¹⁵⁵ Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Norway (2018) avsnitt 14 bokstav a og c.

¹⁵⁶ NOU 2020: 14 punkt 17.3.5.

¹⁵⁷ Prop. 169 L (2016-2017) punkt 6.4.

et ønske om å styrke barns menneskerettigheter og medvirkningsrett.¹⁵⁸ Dette taler for at den ubetingede retten fortsatt består. Det samme ble lagt til grunn av barnevernslovutvalget som fremhevet at barn over 7 år har en ubetinget rett til å bli hørt, «selv om det ikke fremkommer av lovens ordlyd».¹⁵⁹

I lys av lovgivers intensjon og barnevernslovutvalgets uttalelse, må det legges til grunn at barn etter bvl. § 1-4 i utgangspunktet fremdeles har en ubetinget rett til å bli hørt fra fylte 7 år. Siden dette ikke lenger fremgår av ordlyden, er det likevel en risiko for at dette kan bli praktisert annerledes, slik Sandberg har uttalt frykt for. Hun stiller seg kritisk til den nye ordlyden, og håper at ingen barn over 7 år blir nektet uttalerett ut ifra en konkret vurdering.¹⁶⁰

At barn etter bvl. § 1-4 har rett til å medvirke i «alle forhold» som «vedrører» barnet etter loven, tilsier at rettigheten står sterkt. Dette understrekes av at barneverntjenesten skal prate med barnet under alle stadier av en barnevernssak, ikke bare før det treffes rettslige eller administrative vedtak.¹⁶¹

Barns uttalerett overfor barnevernet gjelder «uavhengig av foreldrenes samtykke» og uten at foreldrene må informeres om samtalen i forkant, jf. bvl. § 1-4 første ledd andre punktum. At retten til å bli hørt gjelder uavhengig av hva foreldrene ønsker, er en presisering som styrker barns uttalerett.¹⁶² Barn skal få «tilstrekkelig og tilpasset informasjon», og har rett til å «fritt» uttrykke sine meninger, jf. tredje punktum. Det blir også fremhevet at barnet «skal bli lyttet til», og at meningene skal vektlegges i samsvar med «alder og modenhet», jf. første ledd siste punktum.

I de saker hvor barn har fått uttale seg, skal det følge av vedtaket «hva som er barnets mening» og hvilken vekt meningen er tillagt, jf. bvl. § 12-5. Denne dokumentasjonsplikten er ment å styrke barns rett til medvirkning, ved at «beslutningstaker aktivt må sørge for at

¹⁵⁸ Se f.eks. Prop. 133 L (2020-2021) punkt 1.1 og 7.2.4. og Prop. 169 L (2016-2017) punkt 6.4.

¹⁵⁹ NOU 2016: 16 punkt 5.4.2.

¹⁶⁰ Kirsten Sandberg, *Barnevernsrett: en fremstilling, analyse og vurdering av barnevernsloven 2021* (2023) s. 57.

¹⁶¹ Prop. 133 L (2020-2021) punkt 7.2.4 og Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s. 217.

¹⁶² Se HR-2019-1230-A avsnitt 56 hvor Høyesterett tilsynelatende legger vekt på at foreldrene ønsket å skjerme barna fra å uttale seg.

barnets synspunkter blir innhentet».¹⁶³ Det må også dokumenteres i vedtaket hvordan «barnets beste» og «hensynet til familieband» er vurdert, jf. bvl. § 12-5 tredje punktum.

På den ene siden er dette kravet til begrunnelse positivt, fordi det kan bidra til bedre realisering av barns uttalerett. Kravet til begrunnelse sørger for at vedtak blir transparent, som igjen kan skape en bevisstgjøring hos forvaltningen. Denne økte bevisstgjøringen kan kanskje sørge for at yngre og eldre barn i større grad blir sikret sin uttalerett? Som redegjort for i punkt 2.7, skal det mye til for å tilsidesette barns medvirkningsrett i lys av en barnets beste vurdering. Det at denne vurderingen må følge av vedtaket, kan ses på som en sikkerhetsventil. Forvaltningen kan ikke nekte barn uttalerett ved å vise til barnets beste, uten å nærmere dokumentere hvilke «barnefaglige vurderinger» som ligger til grunn.¹⁶⁴

På den andre siden er det fare for at dette kravet til begrunnelse kan føre til en økt ansvarliggjøring av barnets meninger.¹⁶⁵ Barn skal ikke stilles ansvarlig for sine meninger, slik at det vil være problematisk om bestemmelsen fører til dette.¹⁶⁶ Denne problemstilling er ikke drøftet i forarbeidene, og Bendiksen og Haugli utdyper heller ikke argumentet sitt nærmere.

Barneloven inneholder bestemmelser både med og uten aldersangivelser, jf. også punkt 4.3.3 nedenfor. Barnelova § 31 første ledd er uten aldersangivelse, og har stått uendret siden lovendringene som skjedde i forbindelse med inkorporeringen av barnekonvensjonen.

Barnelova § 31 første ledd fastslår at i takt med at barnet blir i «stand til å danne seg egne synspunkt på det saka dreiar seg om», skal barnet høres før det tas avgjørelser om «personlige forhold» for barnet. Barnets meninger skal vektlegges i samsvar med alder og modenhet. Plikten til å høre og legge vekt på barnets meninger, gjelder «foreldra» og «andre som barnet bur hos» eller som «har med barnet å gjere».

Hvor gammelt barnet er, er i utgangspunktet ikke relevant for vurderingen av om barnet har uttalerett, jf. ordlyden «i stand til å danne seg egne synspunkt». En forskjell mellom ordlyden i bl. § 31 første ledd og bvl. § 1-4, er at barnelova krever at synspunktene til barnet retter seg

¹⁶³ Prop. 169 L (2016-2017) punkt 10.4.4.

¹⁶⁴ Prop. 169 L (2016-2017) punkt 10.4.4.

¹⁶⁵ Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s. 231.

¹⁶⁶ Mer om at barn ikke skal ansvarliggjøres for sine meninger, se punkt 5.5.

mot «det saka dreier seg om». Dette medfører at barnet i utgangspunktet ikke har uttalerett etter bl. § 31 første ledd, dersom synspunktene ikke er relevant for saken. Det må vurderes konkret om vilkåret er oppfylt. Det kan spørres om lovgiver er bevisst på at ordlyden «det saka dreier seg om» legger opp til en høyere terskel for barns uttalerett enn BK artikkel 12?

De saker barn har uttalerett i er saker om «personlege forhold», jf. bl. § 31 første ledd. I praksis medfører dette at barnet skal få uttale seg før det treffes avgjørelser i de fleste situasjoner.¹⁶⁷ Økonomiske spørsmål regnes ikke som personlige forhold etter barnelova, dette reguleres av vergemålsloven, jf. bl. § 30 fjerde ledd.

Det som i størst grad skiller bl. § 31 første ledd og bvl. § 1-4, er hvem uttalelsesretten gjelder overfor, og dermed også muligheten til å håndheve/sikre den. Siden barnelova § 31 første ledd i hovedsak gjelder for «foreldra», men også andre som «har med barnet å gjøre», får bestemmelsen anvendelse i en rekke saker hvor det offentlige ikke er involvert. Det er tilnærmet umulig å vite om barn blir hørt innad i familien når det tas avgjørelser «uten offentlig eller rettslig hjelp».¹⁶⁸ Dette er til forskjell fra bvl. § 1-4, siden den ene parten alltid er det offentlige, og hvor det er etterprøvbart om barns uttalerett blir ivaretatt, jf. bvl. § 12-5.

Barnevernsloven er en av få lover som er helt uten aldersangivelser knyttet til barns rett til å bli hørt. To øvrige lover det i denne sammenheng skal vises til, er trossamfunnsloven § 3 og forvaltningsloven § 17.¹⁶⁹ Ordlyden i trossamfunnsloven § 3 er lik den i bvl. § 1-4 første ledd første punktum. Barn som «er i stand til å danne seg egne meninger», har rett til å medvirke i «alle forhold» som gjelder «barnets utøvelse av tro eller livssyn», jf. trossamfunnsloven § 3.

I de saker hvor en mindreårig er part i en forvaltningssak, skal barnet få mulighet til å gi uttrykk for sitt syn, i den grad de «er i stand til å danne seg egne synspunkter på det saken gjelder», jf. forvaltningsloven § 17 første ledd. Lovgiver ønsket ikke noen aldersangivelse i forvaltningsloven, fordi det vil kunne oppstå situasjoner hvor et barn er part, men hvor det er

¹⁶⁷ I Ot.prp. nr. 56 (1996-1997) s. 39 og 56 er det som personlige forhold nevnt «bl.a vergemål, medisinsk behandling, utstedelse av pass, valg av type skole, samtykke til adopsjon, navnevalg, samtykke til ekteskapsinngåelse, innmelding i trossamfunn, samtykke til medisinske inngrep, flytting utenlands».

¹⁶⁸ Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s. 97.

¹⁶⁹ Lov 24. april 2020 nr. 31 om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven).

unaturlig at barnet skal ha uttalerett.¹⁷⁰ Dette er nok årsaken til at barnets uttalerett er betinget av at barnet har synspunkter om «det saken gjelder», jf. forvaltningsloven § 17 første ledd.

Helt til slutt kan det nevnes at barnelovutvalget i sitt forslag til ny barnelov har foreslått en ny § 1-2 som er en fanebestemmelse for barns rett til å bli hørt.¹⁷¹ Ordlyden er tilnærmet identisk med bvl. § 1-4 første ledd. Bestemmelsen tydeliggjør at barn har rett til medvirkning i alle forhold som angår barnet etter loven, og utvalget understreker «at det ikke gjelder noen aldersgrense for barnets generelle rett til å bli hørt etter barneloven».¹⁷²

4.3.3 Lover med aldersangivelse

Det følger av bl. § 31 andre ledd at barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er «i stand til å danne seg egne synspunkt», har rett til informasjon og mulighet til å si sin mening før det tas avgjørelser om «personlege forhold», herunder i spørsmål om foreldreansvar, fast bosted og samvær. Meningene til barnet skal vektlegges etter «alder og modning», og det skal legges «stor vekt» på hva barnet mener fra fylte 12 år.

Med tanke på at både bl. § 31 første og andre ledd regulerer barns uttalerett i «personlege forhold», kan det spørres hva som skiller disse to bestemmelsene. Første ledd retter seg direkte og kun til «foreldra» og «andre som barnet bur hos» eller «har med barnet å gjere». Selv om andre ledd også gjelder overfor foreldrene, er den primært rettet mot offentlige myndigheter og domstolene.¹⁷³ Barnelova § 31 andre ledd skal altså sikre barns uttalerett i de foreldretvister som havner innenfor den offentlige sfære.

Slik som loven er nå, har barn etter bl. § 31 andre ledd en ubetinget rett til å bli hørt fra fylte 7 år, deretter må det vurderes konkret om yngre barn skal bli hørt. Den skjønnsmessige vurderingen for å høre de yngre barna i andre ledd kom inn ved en lovendring i 2013.¹⁷⁴ Departementet skreiv flere steder at de ønsket å «synliggjøre» og «presisere» at også de yngre barna som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å bli hørt etter

¹⁷⁰ Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) punkt 5.3.2.2.

¹⁷¹ NOU 2020: 14 s. 410.

¹⁷² NOU 2020: 14 s. 371.

¹⁷³ Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s. 98.

¹⁷⁴ Endret med lov 21. juni 2013 nr. 62.

bestemmelsen.¹⁷⁵ Barnelova § 31 første ledd har alltid gitt barn en uttalerett basert på en konkret helhetsvurdering. Det at endringen av ordlyden i andre ledd bare var ment som en synliggjøring/presisering, fremhever at yngre barn alltid har hatt rett til å bli hørt etter bl. § 31 andre ledd, jf. første ledd. Behovet for presiseringen kom på bakgrunn av forskning som viste at de yngre barna i liten grad ble hørt.¹⁷⁶

Det kan i denne sammenheng spørres om dette skillet mellom bl. § 31 første og andre ledd er særlig heldig, dersom formålet med bestemmelsen er å sikre barnets uttalerett? Det kan hende at skillet mellom første og andre ledd dels har skylden for praksisen som har utviklet seg på området, fordi det ikke har vært tydelig nok at også de yngre barna har uttalerett.¹⁷⁷ Det kan hevdes at det var lite gjennomtenkt med en rettsregel hvor yngre barn etter bl. § 31 andre ledd hadde uttalerett, men hvor dette ikke fulgte direkte av lovens ordlyd. Når lovgiver valgte å komme med presiseringen i 2013, hadde allerede praksisen utviklet seg i negativ retning. Når det offentlige anvendte bl. § 31 andre ledd, og det ikke fulgte direkte av ordlyden at de yngre barna hadde uttalerett, er det ikke utenkelig at bestemmelsen ble praktisert som om det var en nedre grense for barns medvirkningsrett.

Som eksempel på hvordan barns uttalerett ble tolket og praktisert i foreldretvister, vises det til HR-2019-1230-A. Saken gjaldt om mor kunne flytte til Italia og ta med seg barna på 5 og 6 år. Høyesterett legger til grunn at barn har en selvstendig rett til å bli hørt, jf. Grunnloven § 104 første ledd, BK artikkel 12 og bl. § 31, og at det ikke er noen aldersgrenser for retten til å bli hørt.¹⁷⁸ Høyesterett mente imidlertid at uttaleretten var betinget av at barna kunne vurdere spørsmålet om flytting på et «sjølvstendig grunnlag», og mente barna i denne saken var «for små til å ha noka velgrunna meining» om spørsmålet om flytting.¹⁷⁹

Det er uklart hvor Høyesterett utleder kravene om «sjølvstendig grunnlag» og «velgrunna meining». Barnelova § 31 andre ledd krever bare at barnet er i stand til å «danne seg egne synspunkt». Terskelen som Høyesterett her legger opp til, er høyere enn den som følger av

¹⁷⁵ Se f.eks. Prop. 85 L (2012-2013) punkt 6.2.2 og 6.2.4.1.

¹⁷⁶ Prop. 85 L (2012-2013) s. 38. Mer om dette temaet, se punkt 5.3 nedenfor.

¹⁷⁷ Her siktes det til praksisen om at de yngre barna i liten grad ble hørt, se Prop. 85 L (2012-2013) s. 38.

¹⁷⁸ HR-2019-1230-A avsnitt 56.

¹⁷⁹ HR-2019-1230-A avsnitt 56.

barnelova § 31, BK artikkel 12, og Grunnloven § 104. Som redegjort for i punkt 2.3, trenger barnet bare å ha meninger om noe som helst som kan være av betydning for saken. I en sak om flytting til utlandet, kan det f.eks. være at barna liker seg på skolen, og at de ikke har lyst til å bytte fotballag. Tolkningene i HR-2019-1230-A med tanke på terskelen og forståelsen av barns uttalerett er kritisert både i barnelovutvalgets utredning og i litteraturen.¹⁸⁰ Forståelsen til Høyesterett er videre i dårlig samsvar med stortingskomiteen sin uttalelse om «barns selvstendige rett til å bli hørt», hvor de ønsket å understreke at det ikke skal være alderen som bør avgjøre om barn har uttalerett i de spørsmål en foreldretvist reiser.¹⁸¹

Barnelova er ikke den eneste loven som operer med en aldersangivelse. Her kan det blant annet vises til adopsjonsloven § 9, barnebortføringsloven § 17, pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4, utlendingsloven § 98 e med den tilhørende utlendingsforskriften § 17-3, og vergemålsloven § 17.¹⁸² Til felles for reguleringene er at de fastslår at barn har en ubetinget rett til å bli hørt fra fylte 7 år. Reguleringen åpner også på lik linje med bl. § 31 andre ledd opp for at yngre barn har rett til å bli hørt dersom de «er i stand til å danne seg egne synspunkter». Vergemålsloven § 17 knytter imidlertid den skjønsmessige vurderingen opp mot ordlyden «mindreåriges alder og modning», uten at dette er ment å utgjøre noen forskjell.¹⁸³

Helt til slutt kan det nevnes at i barnelovutvalget sitt forslag til ny barnelov § 11-7, fremmet utvalget to alternativer.¹⁸⁴ Det første alternativet viderefører aldersangivelsen, men senker den fra 7 til 6 år.¹⁸⁵ I alternativ nr. 2 er aldersangivelsen fjernet, slik at det kun skal foretas en

¹⁸⁰ Se NOU 2020: 14 s. 93., og Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barnretten* (2023), 5. utg, s. 102-103.

¹⁸¹ Innst. 374 L (2012-2013) s. 12.

¹⁸² Lov 16. juni 2017 nr. 48 om adopsjon (adopsjonsloven), lov 8. juli 1988 nr. 72 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar m v og om tilbakelevering av barn (barnebortføringsloven), lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven), Forskrift 15. oktober 2009 nr. 1286 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsforskriften), og lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (vergemålsloven).

¹⁸³ Se Prop. 141 L (2021-2022) punkt 7.5.1.

¹⁸⁴ Se NOU 2020: 14 s. 419 for de to alternativene.

¹⁸⁵ NOU 2020: 14 s. 395 lovforslag § 11-7 alternativ 1.

konkret vurdering av om barnet er i stand til å danne seg en mening. Dette lovforslaget er ment å videreføre någjeldende bl. § 31 andre ledd og § 61 første ledd nr. 4.¹⁸⁶

5 Argumenter for og mot bruken av aldersangivelse i lovgivning

5.1 Innledning

Barns grunnleggende rett til å bli hørt kan reguleres på ulike måter, men i denne avhandlingens øyemed er det to modeller som er aktuelle og som blir vurdert. For det første en regulering hvor loven angir en minstealder for når barn har rett til å bli hørt, og hvor denne angivelsen suppleres med en skjønsmessig vurdering for å høre de yngre barna. For det andre en regulering der loven bare inneholder en konkret skjønsmessig vurdering for om barnet skal bli hørt, uten å knytte uttaleretten opp mot en konkret alder. Som vist i punkt 4.3 er førstnevnte modell brukt i barnelova § 31 andre ledd og sistnevnte i barnevernsloven § 1-4. Siktemålet med dette punktet er å fremstille argumenter for og mot disse to modellene. Det er både fordeler og ulemper med begge, og under dette punktet skal disse vurderes nærmere.

Under punkt 5.2 skal det vurderes hvilken regulering som best samsvarer med barns rett til å bli hørt på et mer overordnet rettslig nivå. Under punkt 5.3 skal det vurderes hvilke tilsiktede og utilsiktede konsekvenser aldersangivelser kan medføre, og hvordan motstridende hensyn må avveies. Under punkt 5.4 skal det drøftes hvor lav en eventuell aldersangivelse kan være, og under punkt 5.5 skal det vurderes om aldersangivelser skaper et unødig press overfor barn, og hvilken betydning dette eventuelt bør ha.

5.2 Best mulig overensstemmelse med barns grunnleggende rett til å bli hørt

Et av de viktigste argumentene mot bruken av aldersangivelse er at den ikke kan hjemles i BK artikkel 12 eller Grunnloven § 104. De overordnede kildene knytter barns rett til å bli hørt opp mot en konkret og individuell vurdering av «i stand til å danne seg egne synspunkter»,

¹⁸⁶ NOU 2020: 14 s. 395.

ikke barnets alder. Dette tilsier at lovgivning burde være uten aldersangivelse, siden bruken ikke har støtte i barnekonvensjonen eller Grunnloven.¹⁸⁷

Det er likevel vanskelig å kvantifisere nøyaktig hvor stor vekt dette argumentet skal gis. En av årsakene til dette er at grunnlovsbestemmelser har en tendens til å være generell, kortfattet og relativt vagt utformet.¹⁸⁸ Grunnloven § 104 er på dette vis intet unntak, ettersom den regulerer barns rett til å bli hørt med én setning. Det positive med en generell utformet Grunnlov er at innholdet blir tidløst, mens det negative er at bestemmelsen i seg selv kan gi lite konkret veiledning for hvordan et rettslig spørsmål skal løses. Det er sistnevnte som er tilfellet med Grunnloven § 104, hvor bestemmelsen åpner opp for et relativt stort skjønn med tanke på hvordan barns rett til å bli hørt skal konkretiseres i lovgivning. Samtidig er det klart at formuleringen i grunnlovsbestemmelsen er inspirert av og utformet i lys av BK artikkel 12, som er uten aldersangivelser.¹⁸⁹

I forlengelsen av dette må det fremheves at et av argumentene som blir brukt mot aldersangivelser er at barnekomiteen fraråder «age limits» som i lov eller praksis begrenser barns rett til å bli hørt.¹⁹⁰ Formålet med uttalelsen er å oppfordre til en praksis som skal sikre barn sin selvstendige uttalerett. I litteraturen er det antatt at aldersangivelser ikke er i strid med BK artikkel 12, forutsatt at yngre barn blir sikret sin rett til å bli hørt.¹⁹¹ Antakelsen bygger på den forutsetning at yngre barn faktisk blir sikret sin uttalerett. Dersom praksis viser at de yngre barna reelt sett ikke bli hørt, kan det spørres om aldersangivelser egentlig er konvensjonsstridig? Det er illusorisk å ha en rettighet på papiret, dersom rettigheten ikke blir realisert i praksis.

Det første som må avklares er hva barnekomiteen mente med sin uttalelse om aldersangivelser. Det fremstår klart at uttalelsen ikke knytter seg til det rettslige innholdet i

¹⁸⁷ Mangel på støtte i de overordnede kilder har blitt vektlagt av flere, se f.eks. deler av barnelovutvalget i NOU 2020: 14 punkt 15.11.5.2., og Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s 103.

¹⁸⁸ Se f.eks. St.prp. nr. 50 (1998-99) punkt 4.1.2.

¹⁸⁹ Se punkt 2.2 ovenfor.

¹⁹⁰ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 21. Deler av barnelovutvalget la vekt på at lovgivning uten aldersangivelse er i samsvar med barnekomiteen sin anbefaling, jf. NOU 2020:14 punkt 15.11.5.2.

¹⁹¹ Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen* (2020) s. 109-110. Barnelovutvalget føyer seg til Sandberg sin uttalelse, se NOU 2020: 14 punkt 17.3.3.

BK artikkel 12, men er ment som en anbefaling, jf. ordlyden «discourages» i avsnitt 21.¹⁹²

Det finnes støtte for denne tolkningen hos barnelovutvalget, hvor deler av utvalget bemerket at uttalelsen «under enhver omstendighet ikke gir uttrykk for det rettslige innholdet i forpliktelsene» etter BK artikkel 12.¹⁹³

Selv om uttalelsen til barnekomiteen ikke knytter seg til det rettslige innholdet, kan det likevel spørres om komiteen gir uttrykk for at aldersangivelser er problematiske? Det er delte meninger om dette spørsmålet, hvor noen mener uttalelsen «ikke entydig gir uttrykk» for at aldersangivelser er problematiske i forhold til konvensjonens krav.¹⁹⁴

Forskning som har blitt gjort på bruken av aldersangivelser viser at barn under aldersangivelsen i langt mindre grad blir hørt, se punkt 5.3 nedenfor. Det kan derfor tenkes at barnekomiteen ikke fraråder aldersangivelser fordi det er i strid med BK artikkel 12, men fordi bruken i praksis kan begrense barns rett til å bli hørt. Siden det er usikkerhet rundt hvordan de yngre barna blir sikret sin rett, tilsier barnets beste at lovgivning bør være uten aldersangivelser. Selv om komiteen ikke nevner hensynet direkte, er nok barnets beste helt i kjernen av anbefalingen.

I lys av hva som er kjernen i anbefalingen, bør fokuset ved utforming av lov være på den reguleringen som i størst grad sikrer barn sin grunnleggende uttalerett. Det er et relativt svakt argument til støtte for aldersangivelser at bruken ikke er i strid med konvensjonen, dersom praksis viser at reguleringen i liten grad sikrer de yngre barna sin rett. Det at nåværende lovgivning med aldersangivelser er utformet i tråd med barnekomiteen sin intensjon om ønsket praksis, styrker heller ikke argumentet.¹⁹⁵ Fokuset bør ikke være på om aldersangivelser er i strid med barnekonvensjonen, det bør være på om bruken i praksis begrenser barns rett til å bli hørt.

¹⁹² General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 21.

¹⁹³ NOU 2020: 14 punkt 15.11.5.2.

¹⁹⁴ Se deler av barnelovutvalget i NOU 2020: 14 punkt 15.11.5.2.

¹⁹⁵ Her siktes det til deler av barnelovutvalget i NOU 2020: 14 punkt 15.11.5.2.

5.3 Styrker aldersangivelser barns rett til å bli hørt?

Et av argumentene som blir brukt til støtte for aldersangivelser er at det styrker barns rett til å bli hørt.¹⁹⁶ Dette er en av årsakene til at praksisen har vedvart, aldersangivelser er ansett som et effektivt virkemiddel for å styrke barns uttalerett fra den angitte alderen.¹⁹⁷ Det at barn blir sikret sin rett fra aldersangivelsen er positivt, men dette må veies opp mot negative konsekvenser.

Et spørsmål som må besvares er hvordan og i hvilken grad retten blir sikret for barna som er under aldersangivelsen? Det er problematisk dersom bruken av aldersangivelser går på bekostning av de yngre barna sin rett. Dersom dette er tilfellet bør det vurderes om aldersangivelser bør brukes, eventuelt hvor lavt aldersangivelsen bør være for å sikre flest mulig barn sin rett til å bli hørt.

Forskning viser at barn over aldersangivelsen i stor grad blir hørt, mens de yngre barna har en tendens til å ikke bli det.¹⁹⁸ Lovergiver har ved flere anledninger vist til undersøkelser som stadfester det samme, og dette gjør seg gjeldende på en rekke rettsområder som regulerer barns rett til å bli hørt.¹⁹⁹ Når det gjelder de yngste barna er inntrykket at de i liten grad blir hørt, det gjelder i hvert fall barn under 4 år.²⁰⁰

Som eksempel kan det her vises til en uttalelse fra departementet hvor de skriver «Av de barna som ikke ble hørt i saken sin, var 90 % under 7 år».²⁰¹ Dette gjaldt barnevernssaker for fylkesnemnda etter barnevernloven av 1992. Denne typen praksis er nok en av årsakene til at barnekomiteen anbefalte Norge å «Increase its efforts to strenghten compliance in practice

¹⁹⁶ Se f.eks. Ot.prp. nr. 62 (1979-1980) punkt 5.2.4 og Prop. 143 L (2014-2015) punkt 5.3.4.

¹⁹⁷ Se f.eks. Prop. 85 L (2012-2013) punkt 6.2.4.1 og NOU 2020:14 punkt 15.11.5.2 hvor denne typen argumentasjon blir brukt.

¹⁹⁸ Se Kristin Skjørten og Kirsten Sandberg, *Children's Participation in Family Law Proceedings* s. 300-331 (2019) med videre henvisninger.

¹⁹⁹ Se f.eks. Prop. 85 L (2012-2013) s. 28 og 38, NOU 2017: 8 s. 64-66, NOU 2020: 14 s. 92 og Prop. 133 L (2020-2021) s. 429.

²⁰⁰ Jon Sverdrup Efstad, Mathias Røer Falch og Trine Christin Riiber, *Barnevernssaker i domstol og nemnd* (2023) s. 343.

²⁰¹ Prop. 133 L (2020-2021) s. 429.

with the child's right to be heard, in particular with regard to (...) children of a younger age». ²⁰²

Avhengig av hvilket perspektiv som anvendes, er det paradoksalt hvordan aldersangivelser på én og samme tid kan styrke og svekke barns rett til å bli hørt. På den ene siden er bruken av aldersangivelser positiv, fordi fra den angitte alderen blir retten sikret og styrket. Barn over aldersangivelsen blir i all hovedsak hørt. ²⁰³ Dette er en rettsikkerhetsgaranti som bør veie tungt. På den andre siden kan det diskuteres om denne rettsikkerhetsgarantien til de eldre går på bekostning av de yngre barna sin rett.

Til støtte for bruken av aldersangivelser, vises det ofte til at det gir økt rettssikkerhet for barna over aldersangivelsen. ²⁰⁴ Argumentet er i utgangspunktet bra, fordi loven angir en alder hvor barn uavhengig av modenhetsgrad har rett til å bli hørt. Alternativet til aldersangivelser, er at loven bare inneholder en skjønnsmessig vurdering.

Ulempen med en regulering uten aldersangivelse er at det levner et stort skjønn hos rettsanvenderen. Det er i utgangspunktet ingen garanti for at hverken de eldre eller yngre barna i større grad blir sikret sin uttalerett. Med andre ord er det fare for at praktiseringen av den skjønnsmessige regelen kan utvikle seg i negativ retning. Lignende argument har blitt påpekt av departementet, hvor det ble fremholdt at rettsanvenderen kan legge et ulikt innhold i vurderingen ut fra egne «autoritære eller ikke-autoritære holdninger». ²⁰⁵ Forskning viser videre at vurderingen av om barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter kan bli påvirket av fordommer og diskriminering, dette gjelder særlig mot jenter, barn fra etniske minoriteter og barn med funksjonsnedsettelse. ²⁰⁶ Det kan heller ikke utelukkes at noen barn blir aldersdiskriminert til tross for at de er i stand til å danne seg egne synspunkter. ²⁰⁷

²⁰² Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Norway (2018) avsnitt 14 bokstav a.

²⁰³ Se punkt 2.7 for terskelen for å tilsidesette barns rett til å bli hørt i lys av en vurdering av barnets beste.

²⁰⁴ Se f.eks. NOU 2020: 14 punkt 15.11.5.2 og Prop. 85 L (2012-2013) punkt 6.2.4.1.

²⁰⁵ Ot.prp. nr. 62 (1979-1980) punkt 5.2.4.

²⁰⁶ Gerison Lansdown, *The Evolving Capacities of the Child* s. 50, (2005), Innocenti Insight.

²⁰⁷ Se lignende argumentasjon i General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 27.

Ved at loven har en aldersangivelse, begrenses den skjønnsmessige vurderingen til de yngre barna. Det vil fremdeles være fare for at den skjønnsmessige vurderingen praktiseres på en hensynsløs/uønsket måte, men i det minste begrenses den til barn yngre enn aldersangivelsen. En slik regulering bygger på hensynet til likebehandling og forutsigbarhet, siden det sikrer at alle barn over en viss alder har rett til å bli hørt.

Det har blitt anført at uten en minstealder for når barn skal bli hørt, kan det føre til at det utvikler seg ulovfestede retningslinjer «der grensen kanskje kan ende opp med å bli uønsket høy».²⁰⁸ Argumentet knytter seg til usikkerheten rundt hvordan den skjønnsmessige vurderingen kan utvikle seg i praksis. En mulig løsning på problemet er at lovgiver gir klare retningslinjer for hvordan regelen skal praktiseres. Dette ble gjort i forkant av ny barnevernslov, hvor det i dag er en presumsjon om at barn fra fylte 7 år har en ubetinget rett til å bli hørt, selv om dette ikke lenger fremgår av lovteksten.²⁰⁹ Andre løsninger er at domstolene og forvaltningen får «kurs, veiledning og klare retningslinjer fra lovgivere».²¹⁰

På den ene siden fremstår kursing, veiledning og klare retningslinjer som en mulig løsning for å stoppe en eventuell utvikling av ulovfestede retningslinjer. På den andre siden kan det diskuteres om dette ikke egentlig er løsninger som bør kombineres med en aldersangivelse i lovteksten. Dersom formålet er å ha en regulering som sikrer flest barn sin rett til å bli hørt, bør hensyn som rettssikkerhet, likebehandling og forutsigbarhet veie tungt.

Hensynet til forutsigbarhet kan blant annet tolkes i retning av at loven bør være enkel å praktisere. Det er for det første enklere med en lov som har aldersangivelse, noe som også er en rettssikkerhetsgaranti i seg selv. For det andre kan det tenkes at flere barn blir hørt, dersom bruken av aldersangivelse kombineres med at domstolene og forvaltningen får kursing, veiledning og klare retningslinjer om at også de yngre barna har uttalerett. På den måten blir alle barna over aldersangivelsen sikret sin rett til å bli hørt, samtidig som det blir tydeliggjort for domstolene og forvaltningen at de yngre barna også skal høres.

Det kan diskuteres hva som er årsaken til at de yngre barna ikke blir hørt. En nærliggende forklaring er at aldersangivelsen blir oppfattet som en nedre grense, som dermed avleder

²⁰⁸ NOU 2020: 14 punkt 15.11.5.2 og 17.3.5.

²⁰⁹ NOU 2016: 16 s. 58.

²¹⁰ NOU 2020: 14 punkt 17.3.5.

rettsanvenderen fra å vurdere hvert barn under angivelsen konkret.²¹¹ Helt siden aldersangivelser ble introdusert i lovgivning, har departementet gjentatte ganger understreket at angivelsen ikke skal forstås som en nedre grense.²¹² Det kan spørres om denne presiseringen har vært vellykket?

Det kan anføres at selv om aldersangivelser oppfattes som absolutt, er det likevel en egenverdi i at loven angir en minstealder for barns ubetingede rett til å bli hørt. Selv om bruken av aldersangivelser direkte kan gå på bekostning av de yngre barna sin rett, er det likevel å foretrekke at rettigheten blir sikret for barna over angivelsen.²¹³

Det kan hende barnelovutvalget har et poeng i at aldersangivelser kan oppfattes som en «nedre grense». Sandberg har på sin side også anført at noen trolig oppfattet aldersangivelser som en nedre grense, men understreket at dette er en «feilaktig forståelse».²¹⁴ Sandberg stiller seg samtidig kritisk til fjerningen av aldersangivelser i barnevernsloven, og mener retten til å bli hørt er blitt svekket.

Selv om aldersangivelser ikke er ment å forstås som en nedre grense, kan altså praksis tyde på det motsatte. Dersom loven bare inneholder en skjønnsmessig vurdering, stiller det krav om at domstolene og forvaltningen uavhengig av alder, vurderer hvert barn konkret. Dermed vil en mer individuell og konkret vurdering tvinges frem. Dette var noe også barnevernslovutvalget var inne på i sitt forslag om å fjerne aldersangivelsen, nettopp for å «tydeliggjøre» at det alltid må foretas en konkret vurdering.²¹⁵

Det kan anføres at enhver rettsanvender bør tilnærme seg hvert barn med den presumsjon om at vilkårene for å bli hørt er oppfylt, slik at det ikke blir opp til barnet selv å skulle bevise at det har rett til å bli hørt.²¹⁶ Departementet skriver at denne typen tilnærming er et «viktig

²¹¹ Dette ble også fremhevet av barnelovutvalget, se NOU 2020: 14 punkt 15.11.5.2.

²¹² Se f.eks. Prop. 143 L (2014-2015) s. 35 og Prop. 169 L (2016-2017) s. 44.

²¹³ Departementet har vært inne på lignende i en høringsuttalelse i forbindelse med alderskrav for prosessuelle rettigheter etter forvaltningsloven, se Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 39.

²¹⁴ Kirsten Sandberg, *Barnevernsrett: En fremstilling, analyse og vurdering av barnevernsloven 2021* (2023) s. 57.

²¹⁵ NOU 2016: 16 punkt 5.4.2.

²¹⁶ En slik tilnærming er i tråd med General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 20.

utgangspunkt når dommeren/sakkyndig skal vurdere om et barn er i stand til å danne seg egne synspunkter eller ikke».²¹⁷

Oppsummeringsvis kan det sies å være paradoksalt hvordan aldersangivelser både kan styrke og svekke barns rett til å bli hørt: Rettigheten blir styrket for de eldre barna, mens det kan medføre en svekkelse for de yngre.²¹⁸ Som vist er det argumenter både for at aldersangivelser styrker barns rett til å bli hørt, og for at det svekker retten, og argumentene kan slå ulikt ut avhengig av om barn er over eller under aldersangivelsen. I forlengelsen av dette kan det være interessant å spørre om aldersangivelser bør senkes for derved å sikre barns rettigheter bedre.

5.4 Hvor lav kan en eventuell aldersangivelse være?

Fremstillingen ovenfor i punkt 4.2.2 viste at aldersangivelsen på 7 år har eksistert i lovgivning siden barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk lov. Under dette punktet er spørsmålet dels hvorfor aldersangivelsen ble satt til 7 år, og dernest om det kan være et alternativ å senke den.

Ved vedtakelsen av syvårsgrensen i barnelova erkjente departementet at valget kunne virke noe «vilkårlig» siden «det fins lite forskningsbasert materiale som kan gi veiledning».²¹⁹ Ved endring av barnevernloven av 1992 ble det gjentatt at det fantes lite forskningsmateriale, men det ble samtidig vist til en rapport som mente det var rimelig å la barn ned til 6-7 års alderen ha uttalerett.²²⁰ Forslaget om å sette barns ubetingede uttalerett til 7 år hadde bred politisk støtte, men jeg er enig i Bendiksen og Haugli sin vurdering om at valget av alder «fremstår noe uklart».²²¹

Med tanke på manglende forskningsmateriale, kan det spørres om det var av en viss betydning at lovgiver tidligere hadde foreslått en syvårsgrense?²²² Det er verdt å påpeke at ved disse tidligere forslagene ble det ikke sagt noe særlig om hvorfor de foreslo 7 år. Det ble

²¹⁷ Prop. 85 L (2012-2013) s. 38.

²¹⁸ Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s. 99 og 103.

²¹⁹ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 61.

²²⁰ Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 30.

²²¹ Lena Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten* (2023), 5. utg, s. 98.

²²² Se f.eks. NOU 1972: 30 s. 71 punkt d, NOU 1977:35 s. 48 og Ot.prp. nr. 62 (1979-1980) punkt 5.2.4

uttalt at den daværende 12 årsgrensen var for høy, og det kan presumeres at det ble lagt avgjørende vekt på at barn på denne tiden begynte på skolen det året de fylte 7 år.²²³

Departementet har ved senere anledninger ikke ønsket å fjerne eller senke aldersangivelsen på 7 år. Dette til tross for at de har vist til forskning som stadfester at helt små barn kan danne seg egne synspunkter, selv om barnet ikke er i stand til å uttrykke dem i ord.²²⁴ Med henvisningen til barnekomiteen har departementet uttrykt at det ikke må anvendes en for snever forståelse av hva det vil si å uttrykke en mening, og at det er viktig at de som snakker med små barn har nødvendig kompetanse til det.²²⁵ Til tross for dette fremhevet departementet et ønske om å videreføre syvårsgrensen.²²⁶

Barnelovutvalget var inne på argumenter knyttet til hvor lav en aldersangivelse kan være. I sin vurdering av barnekomiteen sin uttalelse om anerkjennelse og respekt av ikke-verbal kommunikasjon, fremhevet deler av utvalget at uttalelsen om at også ikke-verbale barn bør høres «må tillegges helt begrenset betydning».²²⁷ Begrunnelsen for uttalelsen er at det er vanskelig å sikre riktig tolkning av ikke-verbale signaler. Bekymringen er legitim, i den forstand at feil fortolkning kan føre til et materielt dårlig resultat. Dersom barnet bare kan uttrykke seg gjennom ansiktsuttrykk, kan det være vanskelig å vite nøyaktig hva barnets meninger knytter seg til.

Til tross for at bekymringen til deler av barnelovutvalget er legitim, kan det stilles spørsmål rundt synspunktet. For det første må det skilles mellom barns rett til å bli hørt fra et rettighetsperspektiv, og barnets mening som ledd i opplysningen av saken. Det virker som utvalget i stor grad vektlegger at barnets mening skal bidra til opplysningen av saken, og at dette målet i liten grad blir nådd med ikke-verbale barn. Hvilken vekt barnets meninger skal ha er en annen diskusjon enn at barnet har uttalerett. Dette skillet burde kommet klarere frem i utvalget sin uttalelse.

²²³ Se f.eks. NOU 1977: 35 s. 48.

²²⁴ Se Prop. 85 L (2012-2013) s. 38 med videre henvisning til General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 21 kulepunkt 1.

²²⁵ Prop. 85 L (2012-2013) s. 38.

²²⁶ Prop. 85 L (2012-2013) s. 39.

²²⁷ NOU 2020: 14 punkt 15.11.5.2. Nærmere om innholdet i barnekomiteen sin uttalelse, se punkt 2.5 ovenfor.

For det andre kan det stilles spørsmål til om deler av barnelovutvalget i tilstrekkelig grad har tatt hensyn til barn med nedsatt funksjonsevne? En praksis hvor ikke-verbale barn mister sin rett til å bli hørt, kan fort utvikle seg til å være i strid med barn sin rett til ikke-diskriminering, jf. BK artikkel 2 og Grunnloven § 98. Heldigvis har departementet ved en tidligere anledning understreket viktigheten av at barns uttalerett «blir gjennomført for alle barn», og at det må «tilrettelegges» for de barna som trenger det.²²⁸ Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å fritt gi uttrykk for sine meninger, jf. BK artikkel 12 og Grunnloven § 104.

I NOU 2017: 12 hadde barnevoldsutvalget til oppgave å gjennomgå alvorlige saker hvor barn og ungdom har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt. Utvalget understreket at det «ikke finnes noen nedre prinsipiell aldersgrense for når man kan snakke med barn om slike temaer».²²⁹ Av denne uttalelsen kan det utledes at det er mulig å snakke med de yngste barna om selv veldig vanskelige temaer. Det sentrale er at samtalen blir gjennomført på en måte som samsvarer med barnets utviklingstrinn og språk.²³⁰ Det kan også her påpekes at barnevoldsutvalget støttet barnevernslovutvalget sitt forslag om å fjerne aldersangivelsen i ny barnevernslov.²³¹

Det at det ikke finnes noen prinsipiell nedre aldersgrense for når det er mulig å prate med barn om slike alvorlige hendelser, kan brukes som argument for at en eventuell aldersangivelse bør være lav. Rent generelt gir det lite mening å operere med en 7 årsgrense, når både barnekomiteen, flere offentlige utvalg, og departementet har lagt til grunn at de yngste barna er i stand til å danne seg egne synspunkter. Det må kunne antas at en forutsetning for å prate med barn om slike alvorlige temaer, er at barnet til en viss grad er i stand til å danne seg egne synspunkter. Dersom yngre barn har denne evnen overfor alvorlige traumatiske forhold, fremstår det lite velbegrunnet å anføre at barn ikke skal ha det i en sak om f.eks. fast bosted og samvær.

At det likevel er delte meninger om hvilke evner barn har, kommer klart til uttrykk i en høringsuttalelse fra Borgarting lagmannsrett. Her uttaler domstolen at «det i praksis neppe vil

²²⁸ Prop. 85 L (2012-2013) s. 39.

²²⁹ NOU 2017: 12 punkt 9.4.2.

²³⁰ NOU 2017: 12 punkt 9.4.2.

²³¹ NOU 2017: 12 punkt 9.8.2.

være mange barn under syv år som vil være i stand til å danne seg egne synspunkter vedrørende spørsmålet om fast bosted og samvær».²³² Det er vanskelig å forstå hvordan lagmannsretten landet på denne konklusjonen. Med tanke på at departementet viste til forskning som tydet på det motsatte, kan det spørres om lagmannsretten sin uttalelse i all hovedsak bare er vedkommende sin personlige mening?²³³

Som vist ser det ut til at aldersangivelsen på 7 år hadde sammenheng med tidspunktet for når barn begynte på skole. På samme vis argumenterer deler av barnelovutvalget nå for at aldersangivelsen for den absolutte høringen bør senkes til 6 år, siden barn nå starter på skolen når de er 6 år.²³⁴

På den ene siden kan det være et bra utgangspunkt å sette aldersangivelsen til 6 år, fordi å begynne på barneskolen representerer et nytt kapittel i barns liv. Barn er nå ferdig i barnehagen, og det gir mening at dette nye kapittelet medfører økt medvirkning i eget liv. På den andre siden kan det spørres hvorfor utvalget valgte 6 år, istedenfor 5 år? Omtrent halve årskullet er 5 år når de begynner på barneskolen, hvorfor skal det da gjøres forskjell mellom barn i samme kohort? Det kan derfor like gjerne argumenteres for at 5 år bør være grensen.

Det er vanskelig å stadfeste hvor lav en eventuell aldersangivelse kan eller bør være, delvis fordi aldersangivelser angir minstealderen for når barn uavhengig av modenhetsvurderinger skal ha rett til å bli hørt. Det er videre vanskelig fordi en slik grense blir veldig absolutt, og gir ikke rom for skjønn med hensyn til barnets modenhet. En for lav grense kan føre til at barn som ikke er i stand til å danne seg egne synspunkter blir plassert i situasjoner de ikke er klar for. En for høy grense kan derimot føre til at barn som egentlig er modent nok mister sin uttalerett, fordi de er under aldersangivelsen.

Det vil være variasjoner innad i årskull for hvor utviklet de respektive barna er, og det vil også kunne variere fra saksområde til saksområde hvor hensiktsmessig bruken av

²³² Departementet viser til høringsuttalelsen i Prop. 85 L (2012-2013) s. 37.

²³³ Se Prop. 85 L (2012-2013) s. 38 med videre henvisning til General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 21 kulepunkt 1.

²³⁴ Det gis ikke annen begrunnelse enn at det kan være «naturlig» at barn blir hørt fra fylte 6 år, se NOU 2020: 14 punkt 15.11.5.2.

aldersangivelser er. Det er neppe i overenstemmelse med prinsippet om barnets beste eller optimal utvikling å operere med hverken en for lav eller høy aldersangivelse.

5.5 Skaper aldersangivelser et unødvendig press på barnet?

Dersom lovgivning har aldersangivelser, kan det spørres om dette medfører et uønsket press overfor barnet? Det vil neppe være i tråd med barnets beste eller retten til privat- og familieliv med en regulering som plasserer barn i lojalitetskonflikter, hvor barnet føler de må velge det ene overfor det andre.

Lovgiver har understreket at små barn ikke skal ansvarliggjøres for sine uttalelser, men erkjenner at det kan oppstå utfordringer.²³⁵ Det er her verdt å understreke at barn har rett til å bli hørt, ikke en plikt.²³⁶ Dette medfører at barn skal gis mulighet til å uttale seg, men skal ikke bli presset til å gjøre det. Dersom et barn skal høres må barnet få «tilstrekkelig og relevant informasjon», og høringen må gjennomføres på en skånsom og barnevennlig måte.²³⁷

Problemet er imidlertid at aldersangivelser angir en minstealder når barn skal bli hørt, og dette gjelder uavhengig av modenhetsvurderinger. Det kan dermed oppstå situasjoner hvor barn som ikke er modne nok får muligheten til å uttale seg. Faren med dette er at barnet kan ha vanskeligheter med å forstå hva retten til å bli hørt innebærer, noe som igjen kan medføre et press til å uttale seg. Selv om ingen i det offentlige rent faktisk presser barnet, er det likevel en mulighet for at barnet kan føle det slik. Denne faren for utilsiktet belastning må det tas hensyn til.

På den andre siden kan denne faren til en viss grad avhjelpest ved at barnet får tilstrekkelig informasjon. Dersom barnet blir informert på en barnevennlig måte om hva retten til å bli hørt er, minsker sjansen for at barnet føler seg presset. Dersom barnet i lys av informasjonen bedre forstår hva hen har rett til, kan dette trolig føre til økt personlig utvikling, se punkt 3.4. En regulering som åpner opp for aktiv deltakelse, hvor barn i større grad får mulighet til å være

²³⁵ Se f.eks. Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 61, Prop. 85 L (2012-2013) s. 38 og Prop. 133 L (2020-2021) s. 432.

²³⁶ Se punkt 2.5 ovenfor.

²³⁷ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 62. Mer om hvordan høring av barn skal gjennomføres, se punkt 2.5 ovenfor.

aktører i eget liv, er positivt. Dette leder inn mot avhandlingens siste punkt, hvordan bør barns rett til å bli hørt reguleres, med eller uten aldersangivelser?

6 Avsluttende vurderinger

I avhandlingens punkt 1.1 ble det reist følgende problemstilling: ‘bør det være aldersangivelser i lovgivning knyttet til barns rett til å bli hørt’? I punkt 2 ble retten til å bli hørt fremstilt på et overordnet plan, hvor det ble belyst at rettigheten står sterkt. Deretter ble det i punkt 3 vist at rettigheten også må ses i sammenheng med øvrige rettigheter og prinsipper som er av betydning for barns rett til å bli hørt. Under punkt 4 ble det vist at reguleringer tilknyttet barns medvirkningsrett har utviklet seg de siste tiårene, hvor det har skjedd større endringer i lys av inkorporeringen av BK. Mens de overordnede rettslige normene ikke har noen aldersangivelse, har de konkrete norske lovene på ulike områder tradisjonelt hatt slike aldersangivelser. Unntaket er nå den nye barnevernsloven, som er utformet uten aldersangivelser.

En regulering uten aldersangivelser er i bedre overensstemmelse med Grunnloven § 104 og BK artikkel 12, som ikke knytter barns uttalerett opp mot noen alder. Barnekonvensjonen knytter barns uttalerett opp mot en konkret vurdering av om barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter. Med tanke på hvordan Grunnloven § 104 og BK artikkel 12 regulerer spørsmålet, bør det være god grunn dersom aldersangivelser likevel skal brukes.

Den største fordelen med aldersangivelser, er at barn blir sikret uttalerett fra en nærmere angitt alder. Dette er en rettsikkerhetsgaranti som lovgivning uten aldersangivelser i utgangspunktet ikke kan garantere. Det kan derfor argumenteres for at lovgivning uten aldersangivelser i mindre grad sikrer barn rett til å bli hørt, fordi det alltid må foretas en konkret vurdering. Ved lovgiving med aldersangivelse er den konkrete vurderingen forbeholdt barna under aldersangivelsen. Dette medfører at selv ved spørsmål hvor rettsanvenderen normalt sett tenker at barna er for små, vil barna uansett ha en rett til å bli hørt, gitt at barna er over aldersangivelsen. I en slik situasjon er det fare for at barnet ikke ville hatt mulighet til å bli hørt dersom uttaleretten var basert på en konkret vurdering.

Dersom lovgivning skal være uten aldersangivelse, er lovgiver nødt til å presisere i forarbeidene og lignende at det er en presumsjon om at barnet fremdeles har uttalerett fra en viss alder. Denne presumsjon må gjøres tydelig, ellers vil reguleringen i liten grad sikre barn en ubetinget rett til å bli hørt. Det kan likevel spørres hva som egentlig er formålstjenlig med

en presumsjon i forarbeidene, kontra en aldersangivelse i lovteksten? Begge løsningene oppnår det samme, bare at med en presumsjon blir loven vanskeligere å anvende og mindre forutberegnelig.

Det samme kan sies om at forvaltningen og domstolene må få kursing, veiledning og klare retningslinjer fra lovgiver om at også de yngre barna har rett til å bli hørt. Dette er tiltak som kan gjennomføres uavhengig av om loven er med eller uten aldersangivelser. Dersom det legges til grunn at slike tiltak faktisk sørger for at yngre barn i større grad blir hørt, er dette et viktig argument i favør av aldersangivelser. Nemlig fordi aldersangivelser har rettssikkerhetsgarantien om at barn over aldersangivelsen blir sikret sin uttalerett, uavhengig av om rettsanvenderen mener at barnet egentlig ikke er modent nok.

På den andre siden viser forskning at aldersangivelser har blitt feiltolket og praktisert som om den setter en nedre grense for barns rett til å bli hørt.²³⁸ Dette medfører at det kan oppfattes som godtroende å tenke at kursing, veiledning og klare retningslinjer skal endre denne typen praksis. Departementet har tross alt gjentatte ganger presisert at aldersangivelser ikke setter en nedre grense for barns uttalerett, uten at dette synes å ha vært et effektivt virkemiddel fram til nå.²³⁹ Det at forskning viser at barn under aldersangivelsen i liten grad blir hørt, er et viktig argument mot bruken av aldersangivelser.

Et annet problem med aldersangivelser er å fastslå hvor lav den skal være. Barn utvikler seg i ulikt tempo, og det vil være situasjoner hvor det ikke er naturlig at barn skal ha en ubetinget uttalerett. Som eksempel har departementet lagt til grunn at selv om et barn er part i en forvaltningssak, vil det ikke være naturlig å innhente yngre barn sitt syn i en «regulær byggesak, ekspropriasjonsak, eller annen sak av økonomisk eller teknisk karakter».²⁴⁰ Denne uttalelsen illustrer at aldersangivelser for når barn bør høres kan variere, og at det ut ifra det kan være vanskelig med en generell aldersangivelse. Det er en rekke lover som regulerer barns uttalerett, og noen er bedre egnet til bruken av aldersangivelser enn andre. Det vil være enklere å forholde seg til barns rett til å bli hørt, dersom all lovgivning som regulerer rettigheten, har samme tilnærming. Hensynet til systembetraktninger kan dermed tale mot

²³⁸ Se punkt 5.3 ovenfor.

²³⁹ Se f.eks. Prop. 143 L (2014-2015) s. 35 og Prop. 169 L (2016-2017) s. 44.

²⁴⁰ Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) punkt 5.3.2.2.

bruken av aldersangivelser, siden det vil være vanskelig å finne en aldersangivelse som treffer i alle ulike typer saker.

Som redegjort for i punkt 5.4, virker det videre som om de aldersangivelser som er blitt foreslått fram til nå, hovedsakelig baserer seg på en følelse av hva som fremstår naturlig, istedenfor en vurdering av utvikling og modenhet. Dette er problematisk, fordi barns uttalerett i utgangspunktet er betinget av at barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter, jf. BK artikkel 12 og Grunnloven § 104. Dersom aldersangivelser skal brukes, bør angivelsen settes til den alderen hvor barn normalt sett er modent nok – i alle fall for det aktuelle saksområdet. Dersom valget av alder er tilnærmet «vilkårlig», slik den fremsto å være ved vedtakelsen av syvårsgrensen i barnelova, bør nok bruken unngås.²⁴¹

I punkt 4 ble det som nevnt redegjort for at barnevernsloven nå er uten aldersangivelser, og at deler av barnelovutvalget har foreslått å fjerne bruken i forslaget til ny barnelov. I lys av barnevernsloven og forslaget til ny barnelov, kan det hende – avhengig av hva departementet foreslår i sin proposisjon – at den siste utviklingen blir at bruken av aldersangivelser fjernes fra lovgivning. Det skal nok mye til for at departementet foreslår at en eventuell ny barnelov skal inneholde aldersangivelser. Dette standpunktet kan begrunnes med at lovgiver tidligere har vektlagt systembetragtninger.²⁴² Det er hensiktsmessig at lover med stor betydning for barn er regulert på samme måte tilknyttet barns medvirkningsrett. Dersom både barnelova og barnevernsloven blir uten aldersangivelser, er dette et viktig argument mot bruken.

Drøftelsene har vist at det er klare fordeler og ulemper både med å ha en aldersangivelse og med å unnlate dette. For å konkludere på avhandlingens problemstilling presentert i punkt 1.1, 'bør det være aldersangivelser i lovgivning knyttet til barns rett til å bli hørt', må det likevel gjøres et valg. Konklusjonen bør etter en vurdering av argumentene over være: Nei, det bør ikke være aldersangivelser i lovgivning knyttet til barns rett til å bli hørt. Standpunktet begrunnes hovedsakelig med hvordan rettigheten er regulert i Grunnloven og barnekonvensjonen, hvordan forskning viser at barn under aldersangivelsen i liten grad blir hørt, og hvordan utviklingen viser at den nye barnevernsloven som nylig trådte i kraft er utformet uten aldersangivelser. Hensynet til sammenheng og konsekvens tilsier da at også

²⁴¹ Se Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 61.

²⁴² Se f.eks. Innst. O. nr. 92 (2002-2003) s. 5 og Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) punkt 10.5 hvor det blir lagt stor vekt på systembetragtninger.

annen lovgivning bør følge denne utviklingen. Selv om det helt klart er fordeler med bruken av aldersangivelser, kan ikke disse gis avgjørende vekt.

Helt til slutt ønsker jeg å foreslå en alternativ løsning som muligens kan styrke barns rett til å bli hørt: Uavhengig av om lovgivning er med eller uten aldersangivelser, kunne kanskje barns medvirkningsrett blitt styrket ved at loven presiserte at barns uttalerett gjelder uavhengig av om meningene bidrar til sakens opplysning.²⁴³ På den måten fremheves skillet mellom barns selvstendige rett til å bli hørt, og barns rett til å bli hørt som ledd i sakens opplysning. Denne presiseringen kan kanskje sikre at de yngre barna i større grad blir hørt, fordi det blir mindre fokus på om meningene blir å tilføre saken nye opplysninger, og økt fokus på verdien av at barn får delta.

Motargumentet til denne løsningen er at det kan være fare for at presiseringen medfører det barnekomiteen mener er «tokenistic approaches».²⁴⁴ Det vil si at barnet blir hørt som en formalitet, uten at barnets meninger har noen reell innflytelse. Dette problemet kan løses ved at lovgiver samtidig presiserer at barnets meninger skal tillegges vekt i samsvar med alder og utvikling, noe som uansett følger av Grunnloven § 104 og BK artikkel 12.

²⁴³ Mona Martnes argumenterte på lignende måte at en presisering av barnets selvstendige rett til å bli hørt kanskje var av større betydning enn hvilken aldersangivelse bestemmelsen har, se *Barnets beste* (2021) s. 161.

²⁴⁴ General Comment nr. 12 (2009) avsnitt 132.

Referanseliste

Lover

Lov 15 april. 1687 Kong Christian Den Femtis Norske Lov.

Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov.

Lov 22. april 1927 nr. 3 om vergemål for umyndige (vergemålsloven) (opphevet).

Lov 17. juli 1953 nr. 14 om barnevern (barnevernloven 1953) (opphevet).

Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven).

Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (banelova – bl).

Lov 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon (adopsjonsloven) (opphevet).

Lov 8. juli 1988 nr. 72 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar m v og om tilbakelevering av barn (barnebortføringsloven).

Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven 1992) (opphevet).

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven – mrl).

Lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven).

Lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven)

Lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål (vergemålsloven).

Lov 16. juni 2017 nr. 48 om adopsjon (adopsjonsloven).

Lov 24. april 2020 nr. 31 om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven).

Lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern (barnevernsloven – bvl).

Forskrift 15. oktober 2009 nr. 1286 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsforskriften).

Forarbeider og andre offentlige dokumenter

NOU 1972: 30 Utredning om de sosiale tjenester og det sosiale hjelpeapparat på kommune- og fylkesplanet.

NOU 1977: 35 Lov om barn og foreldre (barneloven).

NOU 2016: 16 Ny barnevernslov Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse.

NOU 2017: 8 Særdomstoler på nye områder? Vurdering av nye domstolsordninger for foreldretvister, barnevernsaker og utlendingssaker.

NOU 2017: 12 Svikt og svik Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt.

NOU 2020: 14 Ny barnelov Til barnets beste.

Ot.prp. nr. 62 (1979–1980) Om lov om barn og foreldre (barneloven).

Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven).

Ot.prp. nr. 56 (1996–1997) Om lov om endringer i lov 8. april 1981 nr 7 om barn og foreldre (barnelova).

Ot.prp. nr. 3 (1998–1999) Om lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

Ot.prp. nr. 29 (2002–2003) Om lov om endringer i barneloven mv. (Nye saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene mv.).

Ot.prp. nr. 45 (2002–2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov).

Prop. 85 L (2012–2013) Endringer i barnelova (barneperspektivet i foreldretvister).

Prop. 106 L (2012–2013) Endringer i barnevernloven.

Prop. 143 L (2014–2015) Endringer i barnebortføringsloven, barnevernloven, straffeloven 2005 og rettshjelploven (internasjonal barnebortføring).

Prop. 75 L (2016–2017) Endringer i pasient- og brukarrettslova, helsepersonellova m.m. (styrking av rettsstillinga til barn ved yting av helse- og omsorgstenester m.m.).

Prop. 169 L (2016–2017) Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre).

Prop. 133 L (2020–2021) Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven.

Prop. 141 L (2021–2022) Endringer i vergemålsloven mv. (vergemål som frivillig støttetiltak mv.).

Innst. O. nr. 30 (1980–1981) Innstilling fra justiskomiteen om lov om barn og foreldre (barnelova).

Innst. O. nr. 80 (1991–1992) Innstilling fra forbruker- og administrasjonskomiteen om lov om barneverntjenester (barnevernloven).

Innst. O. nr. 92 (2002–2003) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av Barnekonvensjonen i norsk lov).

Innst. 374 L (2012–2013) Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om endringer i barnelova (barneperspektivet i foreldretvister).

Innst. 395 L (2012–2013) Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om endringer i barnevernloven.

Innst. 186 S (2013–2014) Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Anders Anundsen, Hallgeir H Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og

Trine Skei Grande om grunnlovfesting av sivile og politiske menneskerettigheter, med unntak av romertall X og romertall XXIV.

St.prp. nr. 50 (1998-99) Om samtykke til inngåelse av en avtale mellom Rådet for Den europeiske union og Republikken Island og Kongeriket Norge om de sistnevnte statenes tilknytning til gjennomføringen, anvendelsen og videreutviklingen av Schengen-regelverket.

Dok. nr. 16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven.

Meld.St. 10 (2014-2015) Muligheter for alle – menneskerettighetene som mål og middel i utenriks- og utviklingspolitikken.

Høyesterettspraksis

Rt-1999-1183

Rt-2004-811

Rt-2006-929

Rt-2007-376

Rt-2009-1261

Rt-2012-1985

Rt-2015-93

Rt-2015-155

Rt-2015-1388

HR-2016-2554-P

HR-2019-1230-A

HR-2019-2301-A

HR-2020-661-S

HR-2022-731-A

HR-2022-981-A

HR-2022-1859-U

HR-2023-491-P

Internasjonale konvensjoner og erklæringer

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 04. November 1950 (Konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (EMK)).

International Covenant on Civil and Political Rights, 16. December 1966 (FNs konvensjon 16. desember 1966 om sivile og politiske rettigheter (SP)).

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 16. December 1966 (FNs konvensjon 16. desember 1966 om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK)).

Vienna Convention on the Law of Treaties, 23. May 1969 (Wienkonvensjonen av 23. mai 1969 om traktatretten (VCLT)).

United Nations Convention on the Rights of the Child, 20. November 1989 (FNs konvensjon 20. november 1989 om barnets rettigheter (BK)).

Vienna Declaration and Programme of Action, 25. June 1993.

Dokumenter fra FNs barnekomité

Committee on the Rights of the Child, General Comment no. 12 (2009), The right of the child to be heard, 20. July 2009 (General Comment nr. 12 (2009)).

Committee on the Rights of the Child, General comment no. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, 29. May 2013 (General Comment nr. 14 (2013)).

Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Norway, 4. July 2018.

Litteratur og artikler

Brownell, Celia A., Stephanie Zerwas og Geetha B. Ramani, "*So Big*": *The development of body self-awareness in toddlers*. Child development, 2007 September/October, Vol.78, Issue 5, p.1426-1440, [doi:10.1111/j.1467-8624.2007.01075.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01075.x).

Bendiksen, Lena og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 5. utgave, Universitetsforlaget 2023.

Efjestad, Jon Sverdrup, Mathias Rør Falch og Trine Christin Riiber, *Barnevernssaker i domstol og nemnd*, Universitetsforlaget 2023.

Eriksen, Christoffer C., *Om rettspolitikk*, Kritisk juss, 2012, Vol. 38, utgave. 3-4, side 139-157.

Fornes, Ingun, Anna Nylund og Anneken K. Sperr (red.), *Barnekonvensjonen i norsk rett: Prinsipper og praksis*, 1. utgave, Gyldendal 2023.

Fredriksen, Steinar, *Noen betraktninger om rettsprinsippers betydning i norsk rett*, Jussens Venner, 2011, Vol. 46, 1. utg, side 37-64.

Graver, Hans Petter, *I prinsippet prinsipiell – om rettsprinsipper*, Tidsskrift for Rettsvitenskap, 2006, Vol. 119, Utg. 2-3, side 189-221.

Haugli, Trude, «*Kommentar til Høyesteretts kjennelse om hensynet til barnets beste og barns rett til å bli hørt*», Juridika ekspertkommentar 2020.

Høstmælingen, Njål, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*, 4. utgave, Universitetsforlaget 2020.

Lansdown, Gerison, *The Evolving Capacities of the Child*, Innocenti Insight 2005. (Boken er åpent tilgjengelig på nett, hentet 30. april 2024:

<http://library.mstcdc.ac.tz:8080/jspui/bitstream/123456789/167/1/Lansdowne%20-%20The%20Evolving%20Capacities%20of%20the%20Child%2c%20UNICEF%202005.pdf>)

LaVarco, Adriana mfl., *Self-Conscious Emotions and the Right Fronto-Temporal and Right Temporal Parietal Junction*, *Brain sciences*, 2022, Vol.12, Issue 2, Article 138, [doi:10.3390/brainsci12020138](https://doi.org/10.3390/brainsci12020138).

Martnes, Mona, *Barnets beste: Rettighetens innhold i saker om opphold på humanitært grunnlag og utvisning*, Universitetsforlaget 2021.

Mæhle, Synne Sæther og Ragna Aarli, *Fra lov til rett*, 2. utgave, Gyldendal juridisk 2017.

Mæhle, Synne Sæther, *Gjelder det andre regler for rettslig argumentasjon i rettsdogmatikken enn for domstolene?* *Jussens Venner*, 2004, Vol. 39, Utgave. 5-6, side 329-342.

UNICEF, *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*, (red. Hodgkin, Rachel og Peter Newell), 3. utgave, UNICEF 2007. (Boken er åpent tilgjengelig på nett, hentet 28. april 2024: [https://www.unicef.org/lac/media/22071/file/Implementation Handbook for the CRC.pdf](https://www.unicef.org/lac/media/22071/file/Implementation%20Handbook%20for%20the%20CRC.pdf)).

Ruud, Morten og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 6. utgave, Universitetsforlaget 2023.

Skjørten, Kristin og Kirsten Sandberg, *Children's Participation in Family Law Proceedings*, bokkapittel side 300-331, Universitetsforlaget 2019. (DOI: <https://doi.org/10.18261/9788215031415-2019-11>).

Skoghøy, Jens Edvin A., *Rett og rettsanvendelse*, Universitetsforlaget 2018.

Skoghøy, Jens Edvin A., *Hvilken betydning har uttalelser av FNs menneskerettskomité og FNs barnekomité som rettskilder?* Foredrag på Nordisk høyesterettsdommerseminar i Oslo 14.–15. mars 2016. (Tilgjengelig fra: <https://www.domstol.no/globalassets/upload/hret/artikler-og-foredrag/betydningen-av-uttalelser-av-menneskeretts--og-barnekomiteen---foredrag.pdf> (sist besøkt 30. april 2024)).

Stang, Elisabeth Gording og Kirsten Sandberg (red.), *Barnevernsrett: En fremstilling, analyse og vurdering av barnevernsloven 2021*, Universitetsforlaget 2023.

